

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав: студент II курсу, групи 672-1
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»
Лірниченко Надія Андріївна _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Харабара Віолетта Миколаївна _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Лірниченко Н.А. Організація та функціонування ринку банківських послуг в Україні. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теоретичних та практичних аспектів організації та функціонування ринку банківських послуг в Україні. Досліджена сутність і значення ринку банківських послуг, організаційно-правові засади та здійснений аналіз сучасного стану функціонування ринку банківських послуг в Україні. На матеріалах АТКБ «Приватбанк» здійснено оцінку розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг банківської установи. Запропоновані шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідної умови забезпечення ефективності банківської діяльності, а також способи покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій.

Ключові слова: ринок, банк, банківська діяльність, банківські послуги, банківські інновації, фінансовий стан, фінансова стійкість.

ANNOTATION

Lirnychenko N.A. Organization and functioning of the market of banking services in Ukraine. – Manuscript. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking, insurance and stock market». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

In the qualification work, a study of theoretical and practical aspects of the organization and functioning of the market of banking services in Ukraine was conducted. The essence and significance of the banking services market, organizational and legal principles, and an analysis of the current state of functioning of the banking services market in Ukraine have been studied. The assessment of the development of banking innovations in the structure of banking products and services of the banking institution was carried out on the basis of the materials of «Privatbank». Suggested ways to improve deposit and credit banking services as a necessary condition for ensuring the efficiency of banking activities, as well as ways to improve the activities of participants in the banking services market by introducing banking innovations.

Key words: market, bank, banking activity, banking services, banking innovations, financial condition, financial stability.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Н.А. Лірниченко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	8
1.1 Сутність і значення ринку банківських послуг	8
1.2 Організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні	12
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	18
2.1. Особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні.....	18
2.2. Аналіз діяльності АТКБ «Приватбанк» на ринку банківських послуг	23
2.3. Оцінка розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк»	28
Висновки до розділу 2.....	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	34
3.1. Основні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні	34
3.2. Шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідна умова забезпечення ефективності банківської діяльності.....	38
3.3. Покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій	43
Висновки до розділу 3.....	47
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність. Ринок банківських послуг сприяє стійкому розвитку економіки країни. Ефективний банківський сектор сприяє залученню заощаджень населення та їх трансформації в інвестиційні ресурси, що стимулює подальше зростання ВВП, продуктивності праці тощо. Банківські установи забезпечують фінансування підприємств, що дозволяє їм розширювати свою діяльність та підвищувати конкурентоспроможність. Як результат, вивчення особливостей організації та функціонування ринку банківських послуг є необхідним для розуміння економічних процесів та розробки ефективних стратегій розвитку.

У сучасних умовах дослідження ринку банківських послуг набуває особливої актуальності. В умовах глобалізації та посилення конкуренції банківський сектор стикається з новими викликами, такими як поява альтернатив-конкурентів та зміна споживчих переваг. Водночас, економічна нестабільність та волатильність ринків через війну РФ проти України підвищують фінансові ризики, у тому числі кредитні. За таких обставин, розуміння закономірностей функціонування ринку банківських послуг дозволяє розробляти ефективні стратегії адаптації та мінімізації ризиків.

Дослідженнями у цій сфері займалися такі автори, як Буяльська В.М., Ганзюк С.М., Грудзевич У., Іванов С.В., Іващук В.С., Коваленко В.В., Король С.Ю., Кулікова Є.О., Марценюк О.В., Пшик Б., Реверчук С.К., Ромашко О., Руда О.Л., Савчин Л., Творидло О.І., Тимчак М.В., Шірінян Е.А., Шірінян Л.В., Янішевська А.В. Сформована надійна теоретична основа, проте необхідне обґрунтування можливостей розвитку українського банківського сектору.

Мета роботи полягає у визначенні шляхів удосконалення функціонування ринку банківських послуг в Україні.

Відповідно, завданнями в межах дослідження є:

- розглянути сутність і значення ринку банківських послуг;

- дослідити організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні;
- проаналізувати особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні;
- провести аналіз діяльності АТКБ «Приватбанк» на ринку банківських послуг;
- здійснити оцінку розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк»;
- визначити основні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні;
- запропонувати шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідну умову забезпечення ефективності банківської діяльності;
- розробити рекомендації щодо покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функціонування українського ринку банківських послуг.

Об'єктом дослідження є ринок банківських послуг.

Інформаційною основою дослідження є нормативно-правові акти України, зокрема Господарський кодекс, Закони України, що регулюють діяльність банків та фінансових послуг, а також постанови та інструкції Національного банку України, які стосуються регулювання банківської діяльності, операцій з платіжними картками та ведення рахунків. Важливим джерелом є статистичні дані НБУ щодо банківського сектору, зокрема оборотно-сальдові баланси банків, дані щодо безготівкових операцій та активності користувачів. Також використано інформацію від провідних українських банків, таких як ПриватБанк, та матеріали аналітичних звітів і міжнародних компаній, зокрема VofA. Враховані думки українських вчених щодо досліджуваної теми.

У дослідженні були застосовані як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Спеціальними є горизонтальний та вертикальний аналіз, балансовий метод, прямий математичний розрахунок тощо.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в наступному:

- набуло подальшого розвитку розуміння сутності ринку банківських послуг, на якому відбувається надання широкого спектру фінансових послуг, включаючи пасивні та активні операції, розрахункові, касові, трастові та інші послуги. Він є важливим механізмом трансформації заощаджень в інвестиції, забезпечення ефективного розподілу капіталу та підтримки функціонування реального сектору економіки. Він також відіграє важливу роль у розвитку фінансових ринків та інтеграції економіки у глобальний фінансовий простір;
- систематизовані організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні, який функціонує на основі чіткої організаційно-правової бази, яка включає закони, нормативні акти НБУ та інфраструктурних учасників. Національний банк України, як головний регулятор, забезпечує нагляд, встановлює економічні нормативи та вимоги до діяльності банків, а також відповідає за стабільність національної валюти. Взаємодія регулятора, банківських установ різних форм власності та інфраструктурних учасників створює умови для надійного та якісного обслуговування клієнтів, захисту їхніх інтересів та сталого розвитку банківської системи України.

Апробація та практичне значення результатів дослідження. Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані автором рекомендації щодо покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій будуть розглянуті на предмет їх впровадження в діяльність ПрАТ «Імпульс» (довідка про впровадження).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 58 сторінок друкованого тексту, основний зміст роботи викладено на 52 сторінках. Робота містить 5 таблиць та 17 рисунків, список використаних джерел включає 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

1.1 Сутність і значення ринку банківських послуг

Ринок банківських послуг відчуває на собі вплив деструктивних процесів через військові дії. Проте перш ніж перейти безпосередньо до вивчення проблем та можливостей їх вирішення, слід зрозуміти сутність дослідженої категорії.

Ринок банківських послуг являє собою складну структуру, яка охоплює широкий спектр фінансових установ, інструментів та механізмів взаємодії між ними. З інституційної точки зору, цей ринок включає комерційні банки, інвестиційні банки, центральний банк, небанківські фінансові установи та регуляторні органи. Кожен з цих елементів відіграє свою специфічну роль у функціонуванні ринку, забезпечуючи надання різноманітних фінансових послуг, підтримку стабільності фінансової системи та регулювання діяльності учасників ринку [44, с.113].

Структурно ринок банківських послуг можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних сегментів, які відрізняються за типами послуг, що надаються, та характеристиками клієнтів. Такі елементи включають роздрібний банківський ринок, корпоративний банківський ринок, інвестиційно-банківський ринок та міжбанківський ринок. Роздрібний банківський ринок зосереджений на наданні послуг фізичним особам, таких як депозити, кредити, платіжні послуги тощо. Корпоративний банківський ринок обслуговує потреби юридичних осіб, надаючи послуги з кредитування, управління грошовими потоками, торгового фінансування та інвестиційного банкінгу. Інвестиційно-банківський сегмент спеціалізується на операціях з цінними паперами, андеррайтингу, злиттях та поглинаннях, а також на наданні

консультаційних послуг. Міжбанківський ринок забезпечує взаємодію між банками з метою перерозподілу ліквідності та управління ризиками.

З динамічної точки зору ринок банківських послуг є середовищем активної конкуренції та змін. Розвиток інформаційних технологій, зміни у регуляторному середовищі, посилення конкуренції та зміна споживчих уподобань стимулюють банки до впровадження нових продуктів та послуг, вдосконалення бізнес-моделей та пошуку нових джерел доходів. Динамізм ринку проявляється у зростанні ролі цифрового банкінгу, використанні великих даних та штучного інтелекту для персоналізації послуг, розвитку фінтех-стартапів та співпраці між банками та технологічними компаніями.

Функціонально ринок банківських послуг – це середовище акумулювання та перерозподілу коштів, а також задоволення інших фінансових потреб [41, с.162]. Банки залучають кошти від вкладників та інвесторів, а потім спрямовують їх на кредитування реального сектору економіки, фінансування інвестиційних проектів та споживчих потреб населення. Таким чином, банківська система забезпечує трансформацію заощаджень в інвестиції та стимулює економічне зростання. Іншою важливою функцією ринку є забезпечення платіжної інфраструктури та здійснення розрахунково-касового обслуговування. Банки надають послуги з проведення платежів, випуску та обслуговування платіжних карток, здійснення міжнародних розрахунків, що є критично важливим для функціонування економіки.

Окрім цього, ринок банківських послуг відіграє значну роль у управлінні ризиками та забезпеченні фінансової стабільності. Фінансові установи здійснюють оцінку кредитних ризиків, управляють ліквідністю та валютними ризиками, а також беруть участь у розробці та впровадженні систем управління ризиками на рівні економіки в цілому. Центральний банк, як ключовий регулятор, здійснює нагляд за діяльністю банків, встановлює пруденційні норми та вимоги до капіталу, ліквідності та управління ризиками,

що сприяє підтримці стабільності фінансової системи та захисту інтересів вкладників та позичальників.

Ринок банківських послуг складається з численних сегментів, кожен з яких має свої особливості та відіграє специфічну роль у функціонуванні банківської системи. Ці сегменти можна класифікувати за типами операцій, які здійснюють банки, зокрема, на пасивні операції, активні операції та інші послуги.

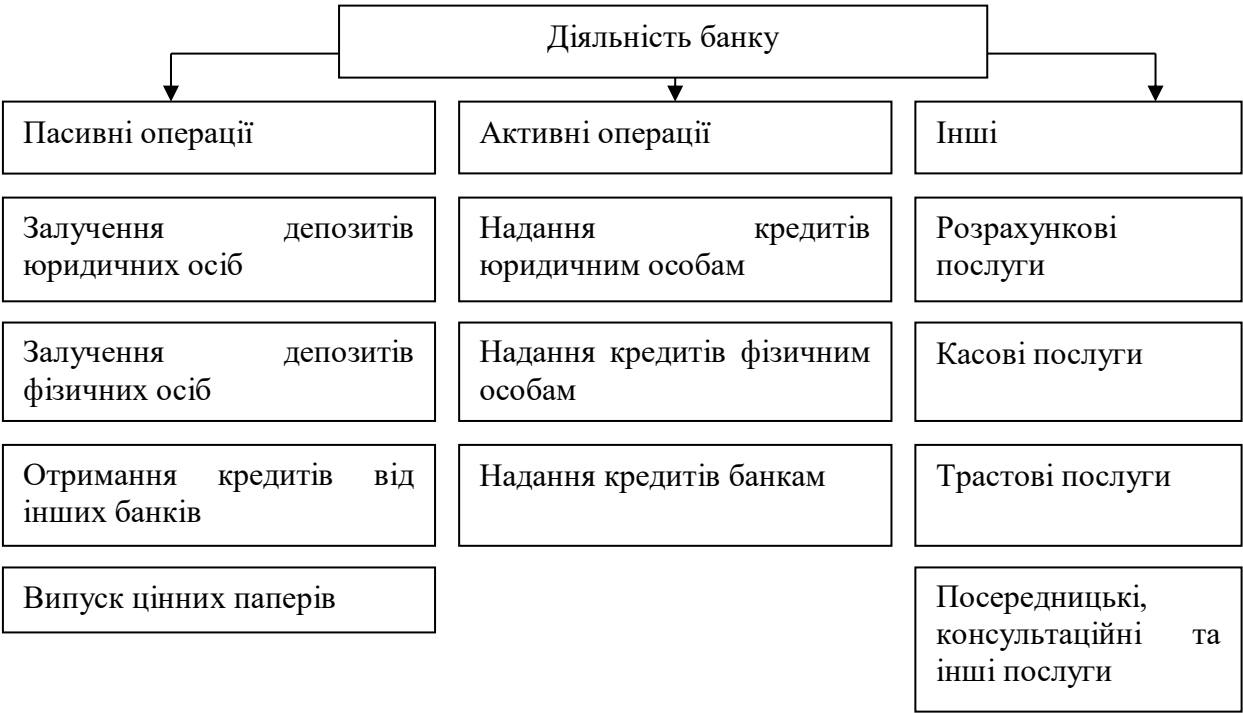

Рис. 1.1 Основні види послуг комерційних банків

Джерело: складено автором на основі [35, с.14; 15, с.100]

Пасивні операції банків спрямовані на залучення ресурсів, необхідних для здійснення активних операцій та забезпечення ліквідності. Залучення депозитів юридичних осіб дозволяє банкам сформувати стабільну ресурсну базу та забезпечити фінансування активних операцій. Іншим важливим сегментом є залучення депозитів фізичних осіб. Активні операції банків полягають у розміщенні залучених ресурсів з метою отримання доходу та забезпечення прибутковості діяльності банку. Також банки надають широкий

спектр інших послуг, які відіграють важливу роль у задоволенні потреб клієнтів та генеруванні додаткових доходів.

Ринок банківських послуг відіграє фундаментальну роль у функціонуванні та розвитку сучасної економіки. Його значення виходить далеко за межі простого надання фінансових послуг та охоплює широкий спектр економічних, соціальних та інституційних аспектів.

Перш за все, ринок банківських послуг є важливим механізмом акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів в економіці. Банки виступають в ролі фінансових посередників, які залучають тимчасово вільні кошти від населення та бізнесу у вигляді депозитів, а потім спрямовують ці ресурси на кредитування реального сектору економіки, фінансування інвестиційних проектів та задоволення споживчих потреб.

Ринок банківських послуг також проявляється у забезпеченні стабільності фінансової системи та підтримці довіри економічних суб'єктів. Банки здійснюють оцінку кредитних ризиків, управляють ліквідністю та вживають заходів для мінімізації ризиків неплатоспроможності.

Окрім цього, ринок банківських послуг є важливим інфраструктурним елементом сучасної економіки. Фінансові організації забезпечують функціонування платіжних систем, здійснюють розрахунково-касове обслуговування, надають послуги з проведення міжнародних розрахунків та обміну валют. Ефективність та надійність цієї інфраструктури є критично важливою для безперебійного функціонування економіки, забезпечення своєчасності платежів та розрахунків між економічними суб'єктами [14, с.69]. Банки також відіграють ключову роль у розвитку та впровадженні інноваційних платіжних технологій, таких як електронні платежі, мобільний банкінг та блокчейн, що сприяє підвищенню ефективності та зручності здійснення транзакцій.

Ринок банківських послуг має значний вплив на соціальний розвиток та добробут населення, адже надається можливість населенню зберігати та примножувати свої заощадження, отримувати доступ до кредитних ресурсів

для задоволення споживчих потреб та реалізації життєвих планів. Кредитування малого та середнього бізнесу сприяє розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць та зростанню добробуту населення. Банки також можуть брати участь у реалізації соціальних проектів, таких як фінансування освіти, охорони здоров'я та розвитку інфраструктури, що має позитивний вплив на якість життя суспільства.

Ще однією важливою функцією ринку банківських послуг є сприяння розвитку фінансових ринків та інтеграції економіки у глобальний фінансовий простір. Банки виступають в ролі фінансових посередників на ринках цінних паперів, здійснюють андеррайтинг та торгівлю фінансовими інструментами, надають послуги з управління активами та інвестиційного консультування.

Підводячи підсумок, зазначимо, що ринок банківських послуг є складною системою, що включає різноманітних інституційних учасників та сегменти. В Україні він відіграє важливу роль у акумулюванні та перерозподілі фінансових ресурсів, забезпеченні стабільності фінансової системи та стимулюванні економічного розвитку. Ефективне функціонування ринку банківських послуг є запорукою сталого зростання економіки та підвищення добробуту суспільства.

1.2 Організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні

Організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні визначаються низкою законодавчих актів та нормативних документів, які регламентують діяльність учасників цього ринку. Національний банк України відіграє критичну роль у регулюванні банківської системи країни. Згідно з Законом України «Про Національний банк України»[9]. НБУ здійснює нагляд за діяльністю банків, встановлює

економічні нормативи та вимоги до їх дотримання, а також забезпечує стабільність національної валюти.

Банківські установи, які функціонують на ринку, можна поділити на кілька категорій. Державні банки, такі як ПриватБанк, Ощадбанк та Укрексімбанк, мають особливий статус та значну частку ринку. Вони виконують не лише комерційні функції, але й реалізують державні програми та сприяють розвитку пріоритетних галузей економіки. Комерційні банки з українським капіталом становлять вагомую частину банківської системи та надають широкий спектр послуг як фізичним, так і юридичним особам. Їхня діяльність регулюється Законом України «Про банки і банківську діяльність»[4].

Банки з іноземним капіталом також присутні на українському ринку та підпорядковуються тим самим законодавчим нормам, що й вітчизняні. Проте, вони можуть мати додаткові вимоги та обмеження, встановлені їхніми материнськими компаніями та регуляторами країн походження капіталу. Присутність іноземних банків сприяє залученню інвестицій, впровадженню міжнародних стандартів та підвищенню конкуренції на ринку банківських послуг.

Ліцензування та реєстрація банків здійснюється НБУ відповідно до встановлених критеріїв та процедур. Банки зобов'язані дотримуватися нормативів капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інших показників, які регулярно моніторяться центральним банком. У разі порушення вимог законодавства або нормативних актів, НБУ має право застосовувати заходи впливу, включаючи штрафи, обмеження діяльності або відкликання банківської ліцензії.

НБУ та банки – це основа ринку, проте є й інші інфраструктурні учасники, що забезпечують додаткові гарантії та сприяють ефективному функціонуванню системи. Одним з них є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), який створений відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». ФГВФО забезпечує захист прав та

інтересів вкладників банків, гарантуючи відшкодування коштів у межах встановленого законодавством ліміту в разі неплатоспроможності або ліквідації банківської установи.

Ефективне функціонування платіжної системи країни забезпечується через Систему електронних платежів НБУ (СЕП). Це державна система міжбанківських розрахунків, яка дозволяє здійснювати переказ коштів між банками в режимі реального часу. Учасниками СЕП є Національний банк України та банківські установи, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій та відповідають технічним вимогам системи.

Важливу роль у забезпеченні прозорості та управлінні кредитними ризиками відіграють бюро кредитних історій. Ці організації, діяльність яких регулюється Законом України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» [10], збирають, обробляють та надають інформацію про кредитні операції фізичних та юридичних осіб. Банки та інші фінансові установи можуть використовувати дані з бюро кредитних історій для оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників та прийняття обґрунтованих рішень щодо надання кредитів.

Рейтингові агентства також помітні на ринку банківських послуг, надаючи незалежні оцінки кредитоспроможності та фінансової стійкості банків. Така аналітична основа базується на вивченні фінансових показників, ризиків та якості управління банківських установ. Рейтинги, присвоєні авторитетними агентствами, слугують орієнтиром для інвесторів, вкладників та інших учасників ринку при прийнятті рішень щодо співпраці з тим чи іншим банком.

Професійні асоціації, такі як Асоціація українських банків (АУБ) та Незалежна асоціація банків України (НАБУ), відіграють важливу роль у представництві інтересів банківської спільноти та сприянні розвитку галузі. Вони реалізують діалог з регулятором, беруть участь у розробці законодавчих ініціатив та стандартів, організовують навчальні та інформаційні заходи для своїх членів. Через активну позицію професійних асоціацій забезпечується

конструктивна взаємодія між учасниками ринку та регулятором, що сприяє збалансованому розвитку банківської системи України.

Це основа організаційної структури досліджуваного ринку. Що ж до правових засад функціонування ринку банківських послуг в Україні визначаються низкою законодавчих актів та нормативних документів, які регламентують діяльність учасників цього ринку. Основними законами, що формують правове поле для банківської діяльності, є вже згадані Закон України «Про банки та банківську діяльність» та Закон України «Про Національний банк України».

Операційна діяльність банків регламентується низкою нормативних документів, виданих НБУ. Одним з ключових документів є Інструкція НБУ «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах» [16]. Цей документ встановлює єдині правила та процедури для відкриття, ведення та закриття банківських рахунків юридичних та фізичних осіб. Вона також регулює питання здійснення розрахункових операцій, документообігу та звітності банків щодо рахунків клієнтів.

Важливим аспектом банківської діяльності є залучення коштів клієнтів у формі депозитів. Положення НБУ «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» [28] встановлює вимоги до організації депозитної діяльності банків, визначає порядок укладення та виконання депозитних договорів, а також регламентує питання нарахування та виплати відсотків за вкладами. Це положення забезпечує захист прав вкладників та сприяє стабільності депозитного ринку.

Окрім спеціального банківського законодавства, на ринок банківських послуг поширюється дія загальних законів, що регулюють фінансовий сектор. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»[11] встановлює правові засади надання фінансових послуг, у тому числі й банківських. Він визначає загальні принципи

державного регулювання ринків фінансових послуг, вимоги до діяльності фінансових установ та захисту прав споживачів фінансових послуг.

Ще одним елементом є Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» [10]. Він регулює діяльність бюро кредитних історій, встановлює порядок збору, обробки та надання інформації про кредитні операції фізичних та юридичних осіб, а також забезпечує прозорість кредитного ринку та дозволяє банкам приймати обґрунтовані рішення щодо надання кредитів на основі кредитних історій потенційних позичальників.

Здійснення валютних операцій банками регламентується Законом України «Про валюту і валютні операції» [5], що встановлює принципи валютного регулювання, визначає права та обов'язки суб'єктів валютних операцій, а також регулює питання ліцензування, нагляду та контролю за валютними операціями банків. Він спрямований на забезпечення стабільності валютного ринку та запобігання незаконним валютним операціям.

Також важливими є такі документи, як Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про іпотеку», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» тощо.

Операції з надання послуг щодо торгівлі цінними паперами надаються відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»[12], Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України[29] тощо.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі вивчення теоретичних аспектів функціонування ринку банківських послуг сформульовано такі висновки:

- розкрито сутність і значення ринку банківських послуг. Це ринок, на якому відбувається надання широкого спектру фінансових послуг, включаючи пасивні та активні операції, розрахункові, касові, трастові та інші послуги. Він є важливим механізмом трансформації заощаджень в інвестиції, забезпечення ефективного розподілу капіталу та підтримки функціонування реального сектору економіки. Він також відіграє важливу роль у розвитку фінансових ринків та інтеграції економіки у глобальний фінансовий простір.

- охарактеризовано організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні. Ринок банківських послуг в Україні функціонує на основі чіткої організаційно-правової бази, яка включає закони, нормативні акти НБУ та інфраструктурних учасників. Національний банк України, як головний регулятор, забезпечує нагляд, встановлює економічні нормативи та вимоги до діяльності банків, а також відповідає за стабільність національної валюти. Взаємодія регулятора, банківських установ різних форм власності та інфраструктурних учасників створює умови для надійного та якісного обслуговування клієнтів, захисту їхніх інтересів та сталого розвитку банківської системи України.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні

Інтенсивність надання послуг українськими банками постійно коливається. Наприклад, обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, демонструє волатильність протягом досліджуваного періоду, коливаючись в межах від 749 млрд грн. у 2020 році до 822 млрд грн. у 2019 році. Станом на 1 липня 2024 року цей показник становив 820 млрд грн., що свідчить про відновлення кредитування бізнесу після певного спаду у 2020-2023 роках (Рис. 2.1).

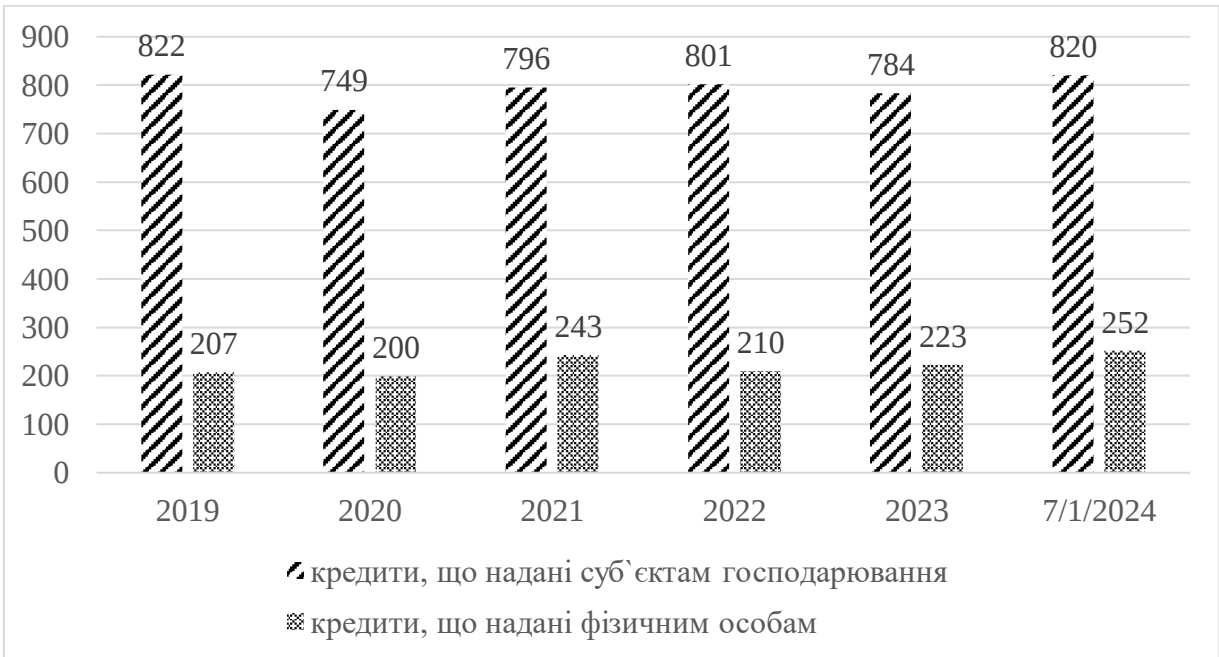

Рис. 2.1. Динаміка кредитів фізичних осіб та підприємств в українських банках в 2019-липні 2024 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [27]

Кредитування фізичних осіб характеризується більш стабільною динамікою з помірним зростанням. Обсяг кредитів, наданих фізичним особам, зріс з 207 млрд грн. у 2019 році до 252 млрд грн. станом на 1 липня 2024 року.

Це вказує на зростання попиту на споживчі кредити та іпотеку серед населення, що може бути пов'язано з покращенням економічної ситуації та зростанням доходів громадян.

Порівнюючи обсяги кредитування фізичних осіб та суб'єктів господарювання, можна констатувати значну перевагу кредитування бізнесу над кредитуванням населення. Станом на 1 липня 2024 року обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, перевищував обсяг кредитів, наданих фізичним особам, у 3,25 рази (820 млрд грн. проти 252 млрд грн.). Це свідчить про пріоритетність кредитування реального сектору економіки для українських банків та потенціал для подальшого розвитку споживчого кредитування.

Однак наявна певна конкуренція між наданням кредитних послуг та розміщенням тих же коштів у цінні папери напряду від імені банків. Саме більша привабливість останньої альтернативи дещо знижує потенціал функціонування ринку банківських послуг у частині надання коштів клієнтам (Рис. 2.2).

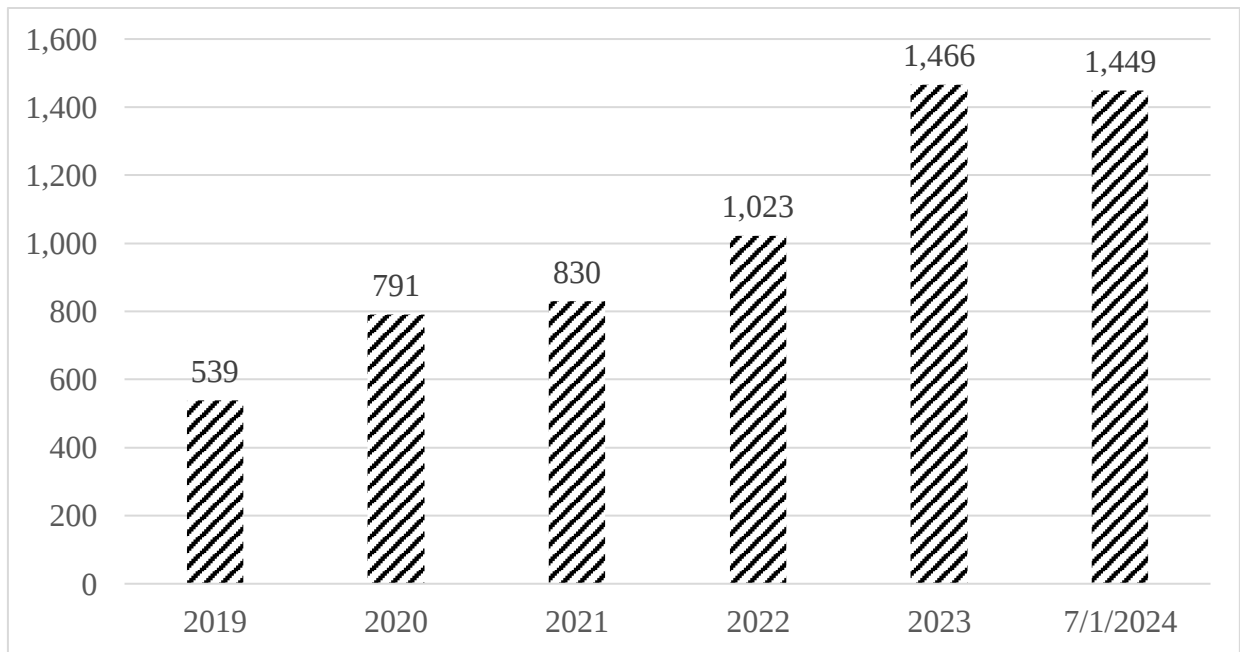

Рис. 2.2 Динаміка вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції в 2019-липпні 2024 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [27]

Обсяг вкладень збільшився з 539 млрд грн. у 2019 році до 1449 млрд грн. станом на 1 липня 2024 року, що свідчить про значний приріст інвестиційної активності банків. Найбільш суттєве зростання спостерігалось у 2023 році, коли обсяг вкладень сягнув 1466 млрд грн., що на 43,3% більше порівняно з попереднім роком (1023 млрд грн. у 2022 році). Це пов'язано з направленням суттєвої частини коштів у ОВДП.

Загалом, за період з 2019 по липень 2024 року обсяг вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції зріс на 168,8%, що демонструє суттєву переорієнтацію банківського сектору на інвестиційну діяльність. Така тенденція може зумовлена прагненням банків диверсифікувати свої активи, підвищити дохідність операцій та посилити свої позиції на фінансовому ринку.

Аналіз динаміки депозитів фізичних осіб та підприємств в українських банках протягом 2019-липня 2024 рр. демонструє стабільне зростання обсягів залучених коштів. Обсяг ресурсів суб'єктів господарювання збільшився з 498 млрд грн. у 2019 році до 1351 млрд грн. станом на 1 липня 2024 року, що свідчить про зміцнення довіри бізнесу до банківської системи та зростання ділової активності (Рис. 2.3).

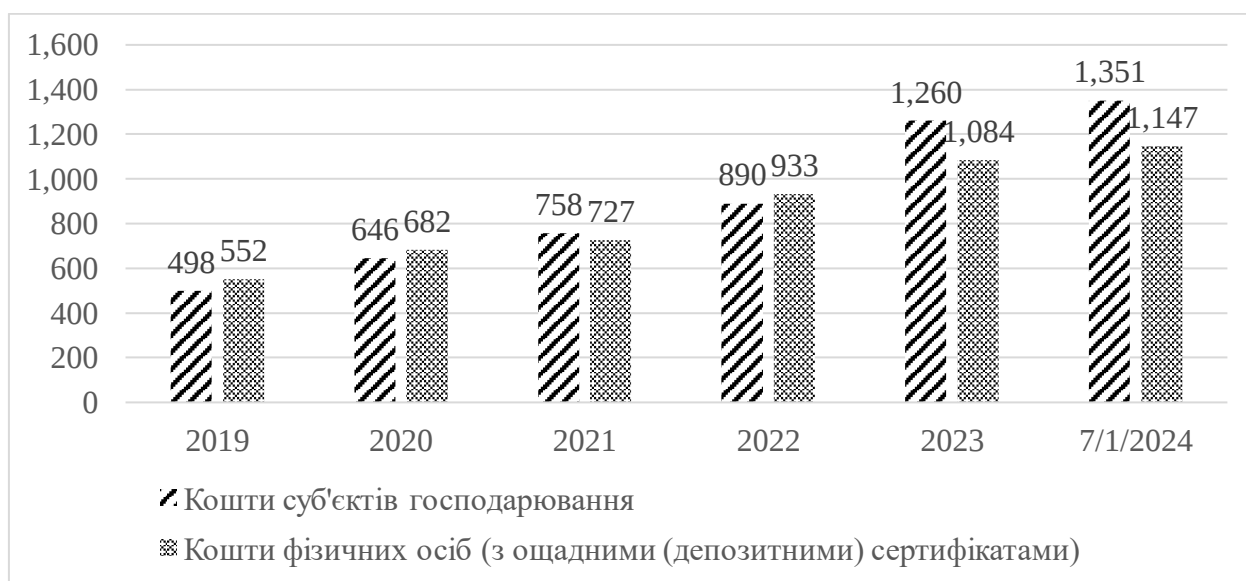

Рис. 2.3 Динаміка депозитів фізичних осіб та підприємств в українських банках в 2019-липні 2024 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [27]

Найбільш суттєвий приріст коштів суб'єктів господарювання відбувся у 2023 році, коли їх обсяг сягнув 1260 млрд грн., що на 41,6% більше порівняно з попереднім роком (890 млрд грн. у 2022 році). Це пов'язано з покращенням економічної ситуації, зростанням прибутковості підприємств та активізацією інвестиційної діяльності.

Депозити фізичних осіб також демонструють позитивну динаміку, зростаючи з 552 млрд грн. у 2019 році до 1147 млрд грн. станом на 1 липня 2024 року. Найбільший приріст спостерігався у 2022 році, коли обсяг коштів фізичних осіб збільшився на 28,3% порівняно з попереднім роком (з 727 млрд грн. у 2021 році до 933 млрд грн. у 2022 році). Це свідчить про зростання доходів населення та підвищення привабливості депозитних продуктів банків.

Порівнюючи обсяги депозитів фізичних осіб та суб'єктів господарювання, можна відзначити, що станом на 1 липня 2024 року кошти суб'єктів господарювання перевищували кошти фізичних осіб на 17,8% (1351 млрд грн. проти 1147 млрд грн.). Це вказує на більшу роль корпоративного сектору у формуванні ресурсної бази банків, хоча розрив між обсягами депозитів фізичних осіб та підприємств поступово скорочується.

Зростання депозитної бази українських банків має важливе значення для забезпечення стабільності та ефективності функціонування банківської системи. Залучені кошти є основним джерелом фінансування кредитних операцій банків та сприяють розширенню їх можливостей щодо підтримки економічного розвитку країни.

В той же час негативним фактором, що стримує інтенсивність активних операцій, у тому числі кредитування, є висока вартість таких ресурсів. Процентні ставки за кредитами в національній валюті демонстрували волатильність, коливаючись від 19,8% у 2019 році до 13,3% у 2021 році, з подальшим зростанням до 22,0% у 2023 році. Зниження ставок у 2020-2021 роках було зумовлено пом'якшенням монетарної політики та прагненням стимулювати кредитування в умовах економічної невизначеності (Рис. 2.4).

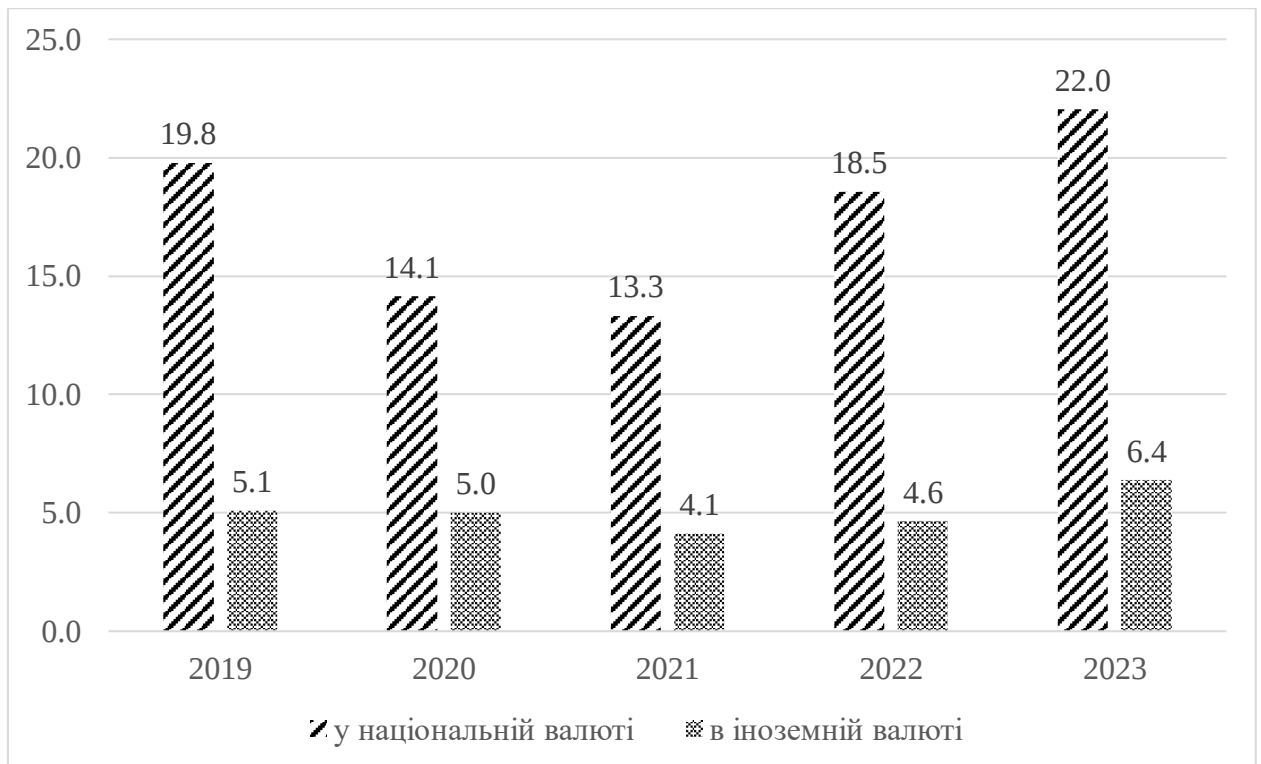

Рис. 2.4 Динаміка процентної ставки на прикладі кредитів в українській банківській системі в 2019-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [33]

Проте, починаючи з 2022 року, спостерігається тенденція до зростання процентних ставок у національній валюті, що сягнули 22,0% у 2023 році. Це може бути пов'язано з інфляційними процесами, підвищенням облікової ставки НБУ та необхідністю компенсувати зростаючі ризики кредитування. Високі процентні ставки стримують попит на кредити з боку підприємств та населення, що негативно впливає на економічну активність.

Підводячи підсумок, зазначимо, що проявляється поступовий розвиток ринку банківських послуг в Україні протягом 2019-2024 рр. Зростання обсягів кредитування суб'єктів господарювання до 820 млрд грн. та фізичних осіб до 252 млрд грн. станом на 1 липня 2024 року вказує на підвищення ділової активності та попиту на кредитні ресурси. Проте проявляється пряма конкуренція кредитування та самостійного вкладення банками коштів у ОВДП. Інтенсивність депозитних операцій та залишків за депозитними рахунками зростає.

2.2. Аналіз діяльності АТКБ «Приватбанк» на ринку банківських послуг

Що ж до становища АТКБ «Приватбанк» на ринку, то у 2019 році обсяг роздрібного кредитування становив 75,61 млрд грн, що значно перевищувало кредитування корпоративного сектору, яке складало 24,39 млрд грн. Така тенденція зберігалася до 2021 року включно, коли частка роздрібного кредитування поступово зменшувалася з 75,61 млрд грн у 2019 році до 73,59 млрд грн у 2021 році, в той час як кредитування корпоративного сектору зростало з 24,39 млрд грн до 26,41 млрд грн відповідно.

Однак у 2022 році відбулися кардинальні зміни у структурі кредитного портфелю банку. Обсяг кредитування корпоративного сектору стрімко зріс до 39,43 млрд грн, що на 49,3% більше порівняно з попереднім роком. Водночас, роздрібне кредитування суттєво скоротилося до 60,57 млрд грн, демонструючи зниження на 17,7% у порівнянні з 2021 роком. Ця тенденція свідчить про зміну пріоритетів банку у кредитуванні та переорієнтацію на корпоративних клієнтів (Рис. 2.5).

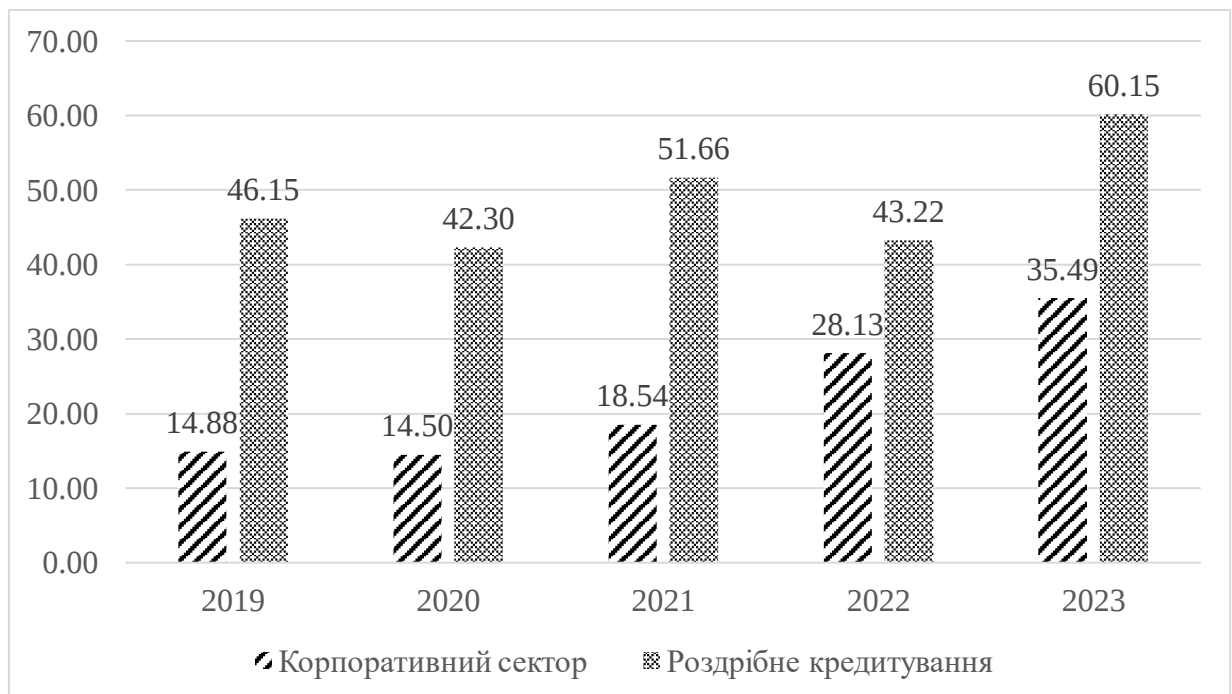

Рис. 2.5 Динаміка чистої вартості елементів кредитного портфелю АТКБ «Приватбанк» у розрізі типу позичальника у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [25]

У 2023 році спостерігається незначне відновлення роздрібного кредитування до 62,89 млрд грн, що на 3,8% більше, ніж у попередньому році. Проте, обсяг кредитування корпоративного сектору зменшився до 37,11 млрд грн, що на 5,9% менше порівняно з 2022 роком. Незважаючи на це, частка корпоративного кредитування у загальному кредитному портфелі банку залишається значно вищою, ніж у період до 2022 року.

Банк характеризується диверсифікованою структурною кредитних операцій банку. Найбільшу частку в кредитному портфелі займають кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом, які складають 61,82%. Цей показник свідчить про значну роль лізингових операцій у кредитній діяльності банку та його орієнтацію на надання послуг з фінансування придбання активів для своїх клієнтів.

Друге місце за обсягом у структурі кредитного портфелю посідають кредити фізичним особам у формі кредитних карток, частка яких становить 19,82%. Такий високий відсоток вказує на активну роботу банку у сфері роздрібного кредитування та популярність кредитних карток серед населення як зручного інструменту для задоволення споживчих потреб (Рис. 2.6).

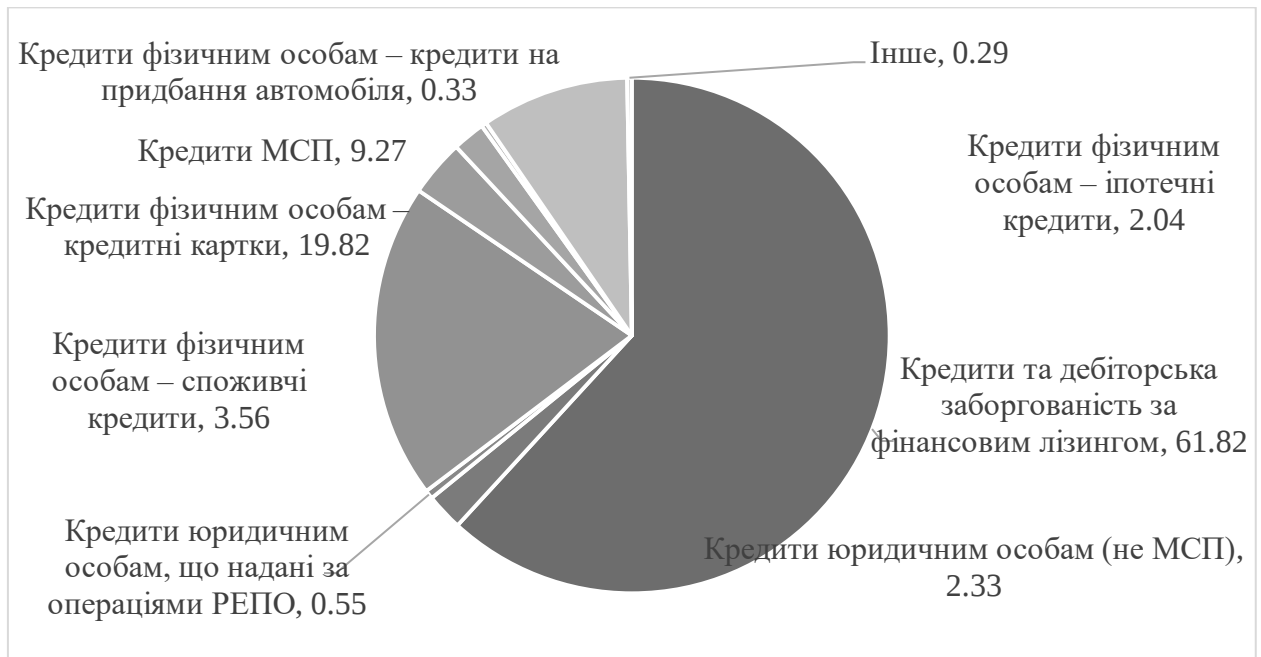

Рис. 2.6 Структура кредитного портфелю АТКБ «Приватбанк» у розрізі типу продукту у 2023 р., %

Джерело: складено автором на основі [25]

Кредити малому та середньому бізнесу займають 9,27% кредитного портфелю банку, що демонструє його зацікавленість у підтримці розвитку підприємництва та готовність надавати фінансові ресурси для реалізації бізнес-проектів. Водночас, кредити юридичним особам, які не відносяться до категорії МСП, складають лише 2,33%, а кредити, надані за операціями РЕПО – 0,55%, що свідчить про відносно незначну роль цих напрямків у кредитній діяльності банку.

Серед кредитів фізичним особам, окрім кредитних карток, виділяються споживчі кредити (3,56%), іпотечні кредити (2,04%) та кредити на придбання автомобіля (0,33%). Ці показники відображають спрямованість банку на задоволення різноманітних потреб населення у фінансуванні споживчих витрат, придбанні житла та транспортних засобів.

Інші види кредитів займають незначну частку (0,29%) у загальному кредитному портфелі банку, що свідчить про їх другорядну роль у кредитній діяльності установи.

Активно реалізуються депозитні продукти банку. У 2019 році обсяг коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ становив 50,2 млрд грн, а у 2023 році цей показник досяг 157,3 млрд грн, продемонструвавши більш ніж трикратне збільшення, що пов'язано із довірою до організації через знаходження у державній власності (Рис. 2.7).

Обсяг коштів фізичних осіб також показав стабільну позитивну динаміку. У 2019 році цей показник становив 181,0 млрд грн, а у 2023 році зріс до 391,5 млрд грн, що відображає збільшення на 116,3%. Такий приріст вказує на успішність зусиль банку щодо залучення заощаджень населення та розширення клієнтської бази серед фізичних осіб.

Варто зазначити, що темпи зростання коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ випереджають темпи зростання коштів фізичних осіб. Однак, незважаючи на різницю у темпах зростання, обсяги коштів фізичних осіб залишаються значно вищими за обсяги коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ протягом усього

аналізованого періоду. У 2023 році кошти фізичних осіб становили 391,5 млрд грн, що у 2,5 рази перевищує обсяг коштів корпоративних клієнтів (157,3 млрд грн). Це підкреслює важливість роздрібного сегменту для ресурсної бази банку та його ключову роль у формуванні депозитного портфелю.

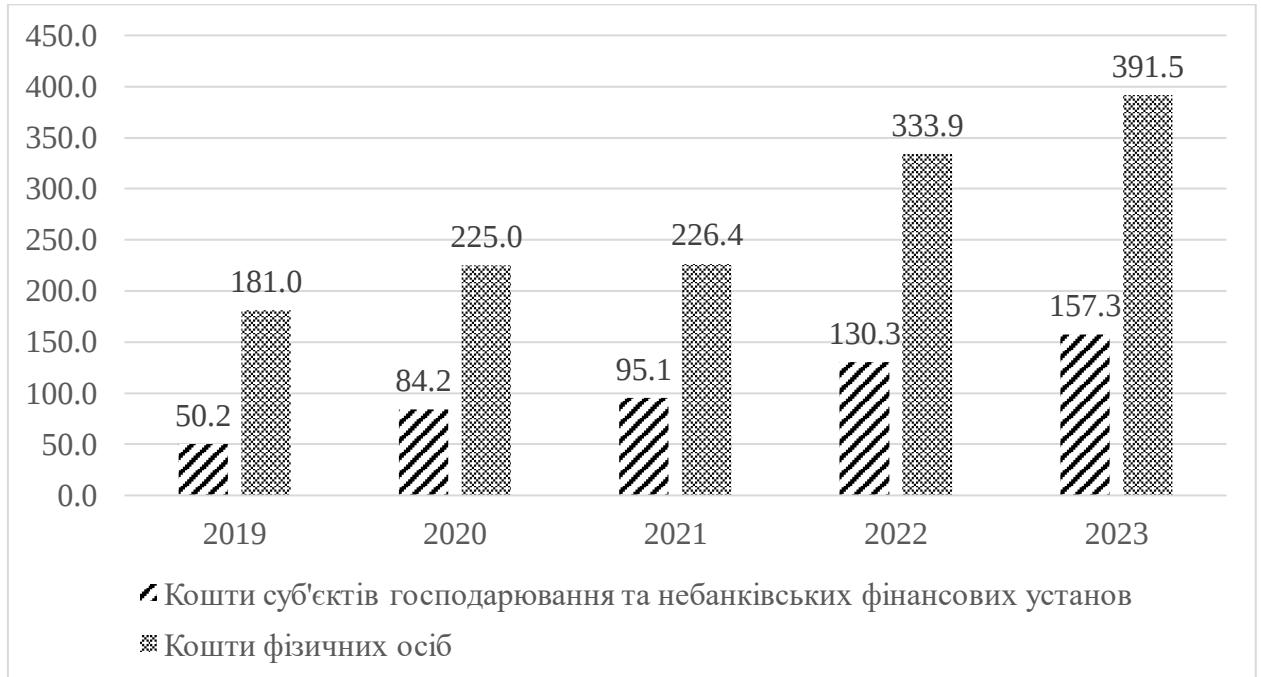

Рис. 2.7 Динаміка депозитів організацій та фізичних осіб АТКБ

«Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [13]

У 2019 році обсяг строкових депозитів становив 110,2 млрд грн, а депозитів на вимогу - 121,2 млрд грн, що свідчить про відносно збалансований розподіл коштів між цими двома типами вкладів. Однак, у наступні роки спостерігається чітка тенденція до зростання частки депозитів на вимогу та зменшення ролі строкових депозитів.

У 2023 році обсяг депозитів на вимогу досяг 458,8 млрд грн, що у 5 разів перевищує обсяг строкових депозитів (90,9 млрд грн). Такий значний дисбаланс вказує на зміну пріоритетів вкладників, які надають перевагу ліквідності та можливості швидкого доступу до своїх коштів в умовах економічної невизначеності.

Що ж до терміновості депозитних продуктів, то проявляється наступна ситуація (Рис. 2.8).

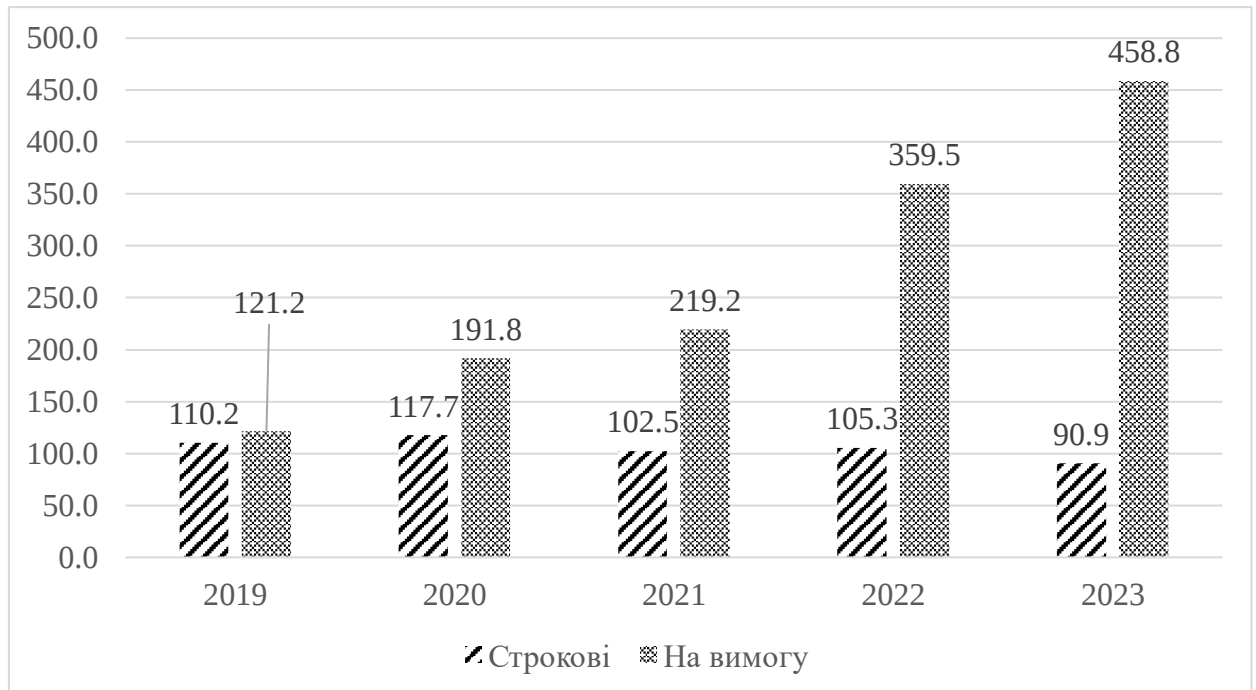

Рис. 2.8 Динаміка депозитів у розрізі типу АТКБ «Приватбанк» у 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [13]

Підводячи підсумок, зазначимо, що АТКБ «Приватбанк» демонструє стійке зростання обсягів залучених коштів від організацій та фізичних осіб, досягнувши у 2023 році 157,3 млрд грн коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ і 391,5 млрд грн коштів фізичних осіб. Банк успішно переорієнтував свій кредитний портфель на користь корпоративного сектору, частка якого у 2022 році зросла до 39,43 млрд грн, що на 49,3% більше порівняно з попереднім роком. Значні зміни відбулися у структурі депозитного портфелю банку, де частка депозитів на вимогу у 2023 році досягла 458,8 млрд грн, що у 5 разів перевищує обсяг строкових депозитів. Загалом АТКБ «Приватбанк» активно розвивається на ринку банківських послуг.

2.3. Оцінка розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк»

Інноваційні послуги банку тісно пов'язані із безпосереднім щоденним виконання завдань банку. Динаміка кількості користувачів Приват24 протягом 2019-2023 років демонструє стійке зростання популярності цього онлайн-банкінгу серед клієнтів АТКБ «Приватбанк». Кількість користувачів зросла з 10,1 млн осіб у 2019 році до 13,5 млн осіб у 2023 році, що свідчить про ефективність впровадження банківських інновацій та зручність використання онлайн-платформи. Незначне зниження кількості користувачів у 2022 році до 12,0 млн осіб може бути пов'язане з впливом зовнішніх факторів, таких як економічна нестабільність або зміни в поведінці споживачів (Рис. 2.9).

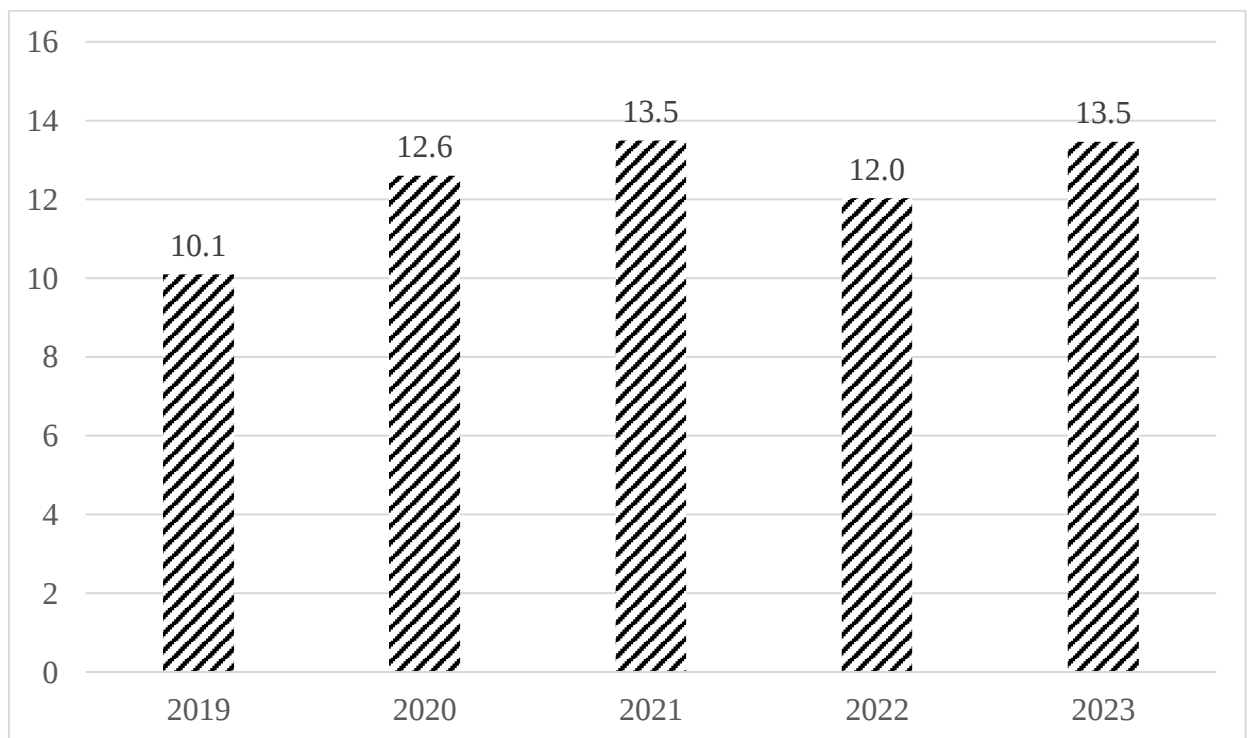

Рис. 2.9 Кількість користувачів Приват24 в 2021-2023 рр., млн осіб

Джерело: складено автором на основі [19; 20; 32]

Зростання кількості користувачів Приват24 з 10,1 млн осіб у 2019 році до 13,5 млн осіб у 2023 році вказує на успішність стратегії банку щодо

розвитку цифрових послуг та підвищення їх доступності для клієнтів. Цей приріст користувачів на 33,7% за чотири роки підкреслює ефективність впровадження інноваційних рішень у структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк».

Той факт, що 74% клієнтів АТКБ «Приватбанк» у 2023 році використовують онлайн-банкінг[24], свідчить про високий рівень конкурентоздатності саме інноваційного аспекту банку.

При цьому проявляються різноманітні моделі поведінки клієнтів у цифровому середовищі. Значна частка користувачів, а саме 28%, звертаються до онлайн-банкінгу щодня або частіше, що свідчить про високу залученість та довіру до цифрових послуг банку. Ця статистика підкреслює важливість надійності та доступності платформи інтернет-банкінгу для задоволення потреб клієнтів (Рис. 2.10).

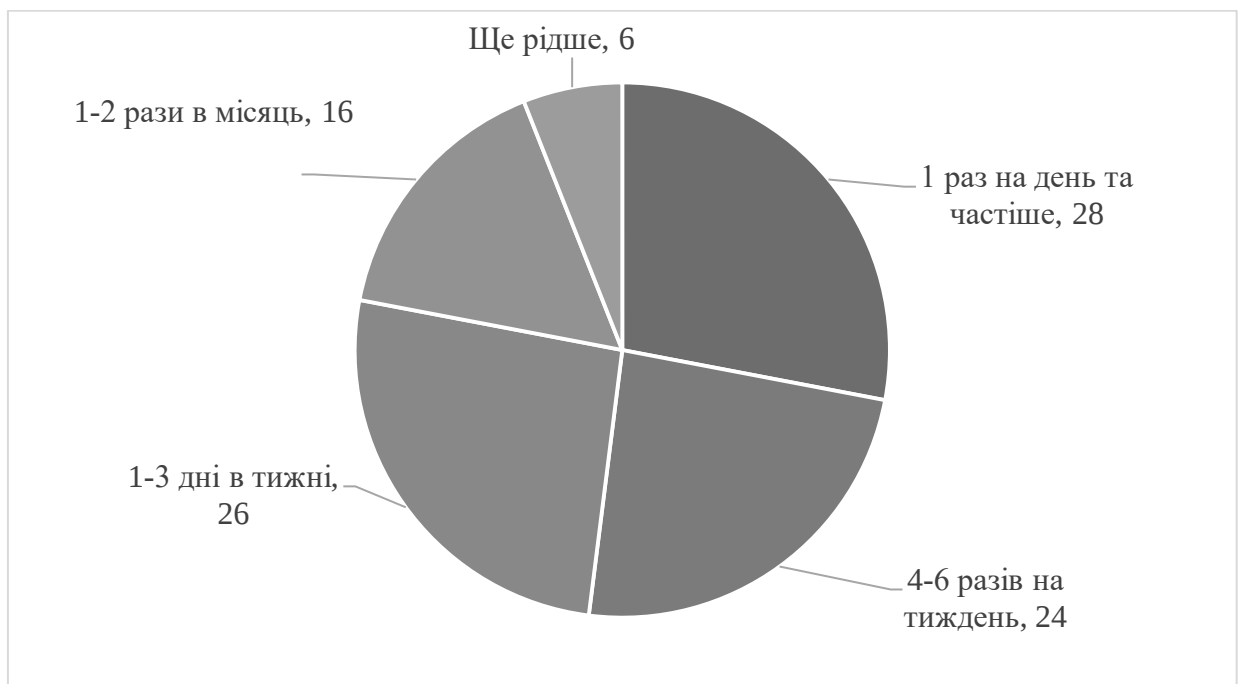

Рис. 2.10 Частота використання інтернет-банкінгу користувачами у АТКБ «ПриватБанк», раз

Джерело: складено автором на основі [18]

Водночас, 24% користувачів використовують інтернет-банкінг 4-6 разів на тиждень, а 26% - 1-3 дні на тиждень. Тобто значна частина клієнтів

регулярно користується онлайн-послугами банку, хоча і з дещо меншою інтенсивністю, ніж щоденні користувачі. Частка користувачів, які звертаються до інтернет-банкінгу 1-2 рази на місяць, становить 16%, що свідчить про наявність клієнтів з іншими перевагами щодо управління фінансами або з меншою потребою в регулярному використанні онлайн-послуг. Лише 6% користувачів використовують інтернет-банкінг рідше, ніж 1-2 рази на місяць, що вказує на незначну частку клієнтів, які надають перевагу традиційним методам банківського обслуговування.

Безпосередні операції клієнтів АТКБ «ПриватБанк» за допомогою інноваційних інструментів в 2019-2023 роках виявляє стрімке зростання використання цифрових послуг банку. Обсяг переказів з карти на карту, у тому числі за допомогою інтернету, зріс з 434 млрд грн у 2019 році до 1596,0 млрд грн у 2022 році, що становить приріст на 267,7% за чотири роки. Проявляється значне підвищення популярності онлайн-переказів серед клієнтів банку та ефективність впровадження відповідних цифрових інструментів (Рис. 2.11).

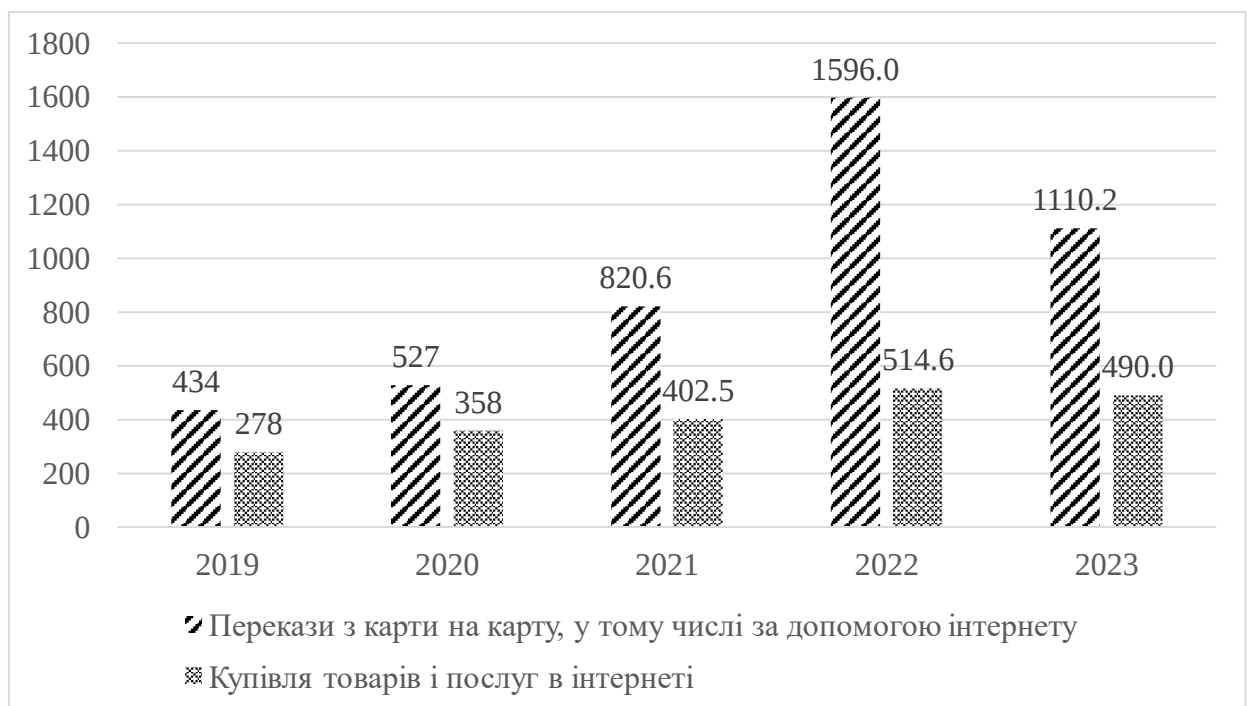

Рис. 2.11 Динаміка обсягу безпосередніх операцій клієнтів АТКБ «ПриватБанк» за допомогою інтернету в 2019-2023 рр., млрд грн.

Джерело: складено автором на основі [2;36;37;38;39]

Водночас, обсяг купівлі товарів і послуг в інтернеті за допомогою сервісів АТКБ «ПриватБанк» також демонструє стійке зростання з 278 млрд грн у 2019 році до 514,6 млрд грн у 2022 році, що становить приріст на 85,1%. Динаміка пов'язана із забезпеченням безпечних та зручних онлайн-платежів для клієнтів, а також адаптацією банку до змін у споживчій поведінці в умовах цифровізації економіки.

Проте, в 2023 році спостерігається зниження обсягу переказів з карти на карту до 1110,2 млрд грн та обсягу купівлі товарів і послуг в інтернеті до 490,0 млрд грн у порівнянні з попереднім роком, що пов'язано з впливом зовнішніх економічних факторів. Незважаючи на це, обсяги безпосередніх операцій клієнтів за допомогою інтернету в 2023 році залишаються значно вищими, ніж у 2019 році, що підтверджує стійкість та ефективність цифрової стратегії банку.

Проявляється висока конкурентоспроможність мобільного додатку від банку. Приват24 посідає 6 місце за популярністю серед онлайн-додатків у категорії «Фінанси», що свідчить про значну частку ринку та довіру користувачів до цифрових послуг банку (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Місце мобільної версії інтернет-банкінгу Приват24 серед конкурентів
станом у 2024 р. у мобільній екосистемі Iphone

Банк	Кількість оцінок, тис. од.	Середня оцінка (з 5 можливих)	Місце за популярністю серед онлайн-додатків в категорії Фінанси
Приват24	395	4,9	6
Монобанк	744	4,9	4
Ощад24	14	4,4	14
Сенс Банк	13	4	24
Абанк24	145	4,8	13
ПУМБ	34	4,8	10
УкрСиб Онлайн	99	4,7	30
Райффайзен	62	4,8	21
Ізібанк	1,5	3	35
ОТП-банк	42	4,8	25

Джерело: власне дослідження на основі [46; 31; 23]

Кількість оцінок додатку Приват24 становить 395 тисяч, що є одним з найвищих показників серед конкурентів, що підкреслює високий рівень залученості користувачів та їхню готовність ділитися своїм досвідом використання додатку. Водночас, середня оцінка Приват24 становить 4,9 з 5 можливих, що є найвищим показником серед представлених банків разом з додатком Монобанк. Висока оцінка свідчить про надійну якість послуг, зручність використання та задоволеність користувачів мобільним додатком Приват24.

Порівнюючи Приват24 з іншими конкурентами, можна відзначити, що лише Монобанк випереджає його за кількістю оцінок (744 тисячі) та популярністю (4 місце). Проте, Приват24 демонструє вищі показники, ніж більшість інших банків, таких як Ощад24 (14 місце, 14 тисяч оцінок), Сенс Банк (24 місце, 13 тисяч оцінок) та Ізібанк (35 місце, 1,5 тисячі оцінок).

Висновки до розділу 2

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі аналізу сучасного стану ринку банківських послуг в Україні визначено такі аспекти:

- виділено особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні. Він характеризується зміцненням ресурсної бази банків завдяки стабільному зростанню депозитів фізичних осіб (до 1147 млрд грн.) та суб'єктів господарювання (до 1351 млрд грн.) станом на 1 липня 2024 року. Динаміка процентних ставок за кредитами, особливо зростання ставок у національній валюті до 22,0% у 2023 році, відображає вплив монетарної політики та економічних умов на вартість кредитних ресурсів;

- проаналізовано діяльність АТКБ «Приватбанк» на ринку банківських послуг. За період з 2019 по 2023 роки АТКБ «Приватбанк» продемонстрував зростання коштів клієнтів з 231,4 млрд грн до 549,7 млрд грн, що відображає збільшення на 137,55%, та нарощення власного капіталу з 54,5 млрд грн до

84,8 млрд грн, тобто на 55,68%. У структурі кредитного портфелю банку в 2023 році переважають кредити та дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом - 61,82% та кредити фізичним особам у формі кредитних карток - 19,82%. Динаміка депозитів у розрізі типу свідчить про суттєве зростання депозитів на вимогу, частка яких у 2023 році становила 458,8 млрд грн проти 90,9 млрд грн строкових депозитів;

- здійснено оцінку розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк». Аналіз динаміки кількості користувачів Приват24 протягом 2019-2023 років, який демонструє зростання з 10,1 млн до 13,5 млн осіб, та частоти використання інтернет-банкінгу, де 28% клієнтів звертаються до онлайн-послуг щодня або частіше, свідчить про високу ефективність впровадження банківських інновацій у структурі продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк». Стрімке зростання обсягу безпосередніх операцій клієнтів за допомогою інтернету, зокрема переказів з карти на карту, які збільшилися на 267,7% за чотири роки, та купівлі товарів і послуг в інтернеті, що зросли на 85,1%, підтверджує успішність цифрової стратегії банку. Високі позиції мобільного додатку Приват24 серед конкурентів у 2024 році, зокрема 6 місце за популярністю в категорії «Фінанси» та середня оцінка 4,9 з 5 можливих, вказують на конкурентоспроможність та якість цифрових послуг банку.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні

Незважаючи на окремі значення індикаторів, що свідчать про певний розвиток банківського сектору, все ж для нього характерний високий рівень ризиків.

Економічна невизначеність, спричинена війною, значною мірою впливає на функціонування ринку банківських послуг в Україні. Через нестабільну ситуацію в країні банки стикаються з підвищеними загрозами, що відображається на їхній діяльності та пропозиції послуг. Ця невизначеність створює незадовільні умови для планування та прогнозування, що ускладнює прийняття стратегічних рішень у банківському секторі (Рис. 3.1).

Рис. 3.1 Поточні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні

Джерело: складено автором на основі [45, с.57; 34; 21, с.299; 22, с.136]

Високі процентні ставки кредитування є ще однією суттєвою проблемою на ринку банківських послуг України. Внаслідок економічної нестабільності та підвищених ризиків банки змушені встановлювати вищі ставки за кредитами, щоб компенсувати потенційні втрати. Це, в свою чергу, знижує доступність кредитних ресурсів для бізнесу та населення, гальмуючи економічний розвиток та інвестиційну активність. Високі ставки кредитування також підвищують боргове навантаження на позичальників, що може призвести до зростання проблемних кредитів у банківській системі.

Депозитні продукти банків стають менш конкурентоспроможними порівняно з облігаціями внутрішньої державної позики. ОВДП пропонують вищу дохідність та вважаються менш ризикованими, оскільки забезпечені державою. Це може спровокувати відтік депозитів з банківської системи, що звужує ресурсну базу банків та обмежує їхні можливості щодо кредитування економіки. Фінансові організації змушені шукати альтернативні джерела фінансування або підвищувати ставки за депозитами, що негативно впливає на їхню прибутковість та ефективність функціонування.

Низький рівень фінансової грамотності населення є фундаментальною проблемою, яка гальмує розвиток ринку банківських послуг в Україні. Значна частина населення має обмежені знання про фінансові продукти та послуги, що пропонуються банками. Це призводить до недовіри до банківської системи, низького рівня використання банківських послуг та нерозуміння переваг співпраці з банками. Недостатня фінансова грамотність також робить населення вразливим до фінансового шахрайства та прийняття неоптимальних фінансових рішень. Для вирішення цієї проблеми необхідні системні зусилля з підвищення фінансової освіти та інформування населення про особливості функціонування банківської системи та доступні фінансові інструменти.

Висока частка непрацюючих кредитів (NPL) становить серйозну проблему для банківської системи України, адже це кредити, за якими позичальники не виконують своїх зобов'язань з виплати основної суми та відсотків протягом певного періоду часу. Згідно з наявними даними, частка

непрацюючих кредитів у деяких великих банках України, таких як ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Ідея Банк та Сенс Банк, перевищує 40%, що свідчить про масштаби проблеми (Рис. 3.2).

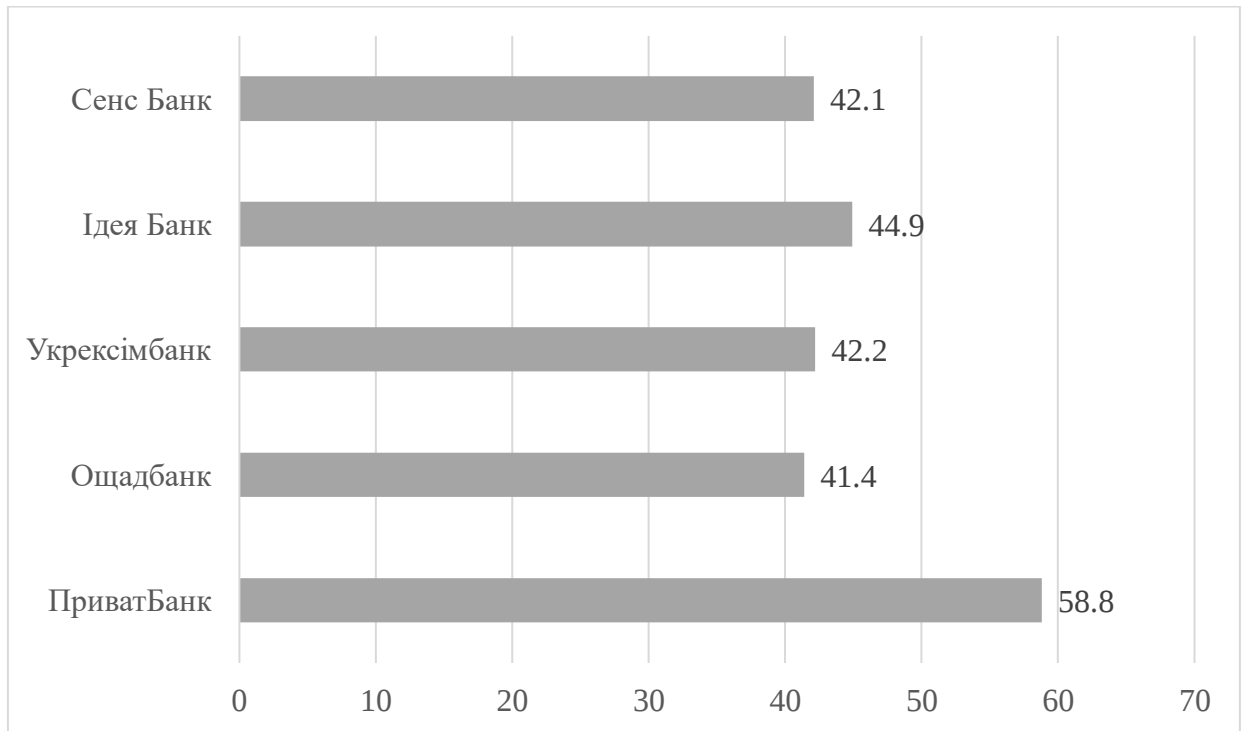

Рис. 3.2 Частка непрацюючих кредитів станом на 01.08.2024, %

Джерело: складено автором на основі [43]

Високий рівень негативно впливає на фінансову стабільність та ефективність функціонування банківської системи. Банки змушені формувати значні резерви під знецінення кредитів, що знижує їхню прибутковість та обмежує можливості для кредитування економіки. Крім того, непрацюючі кредити збільшують ризики для банків, оскільки зростає ймовірність неповернення коштів і втрати капіталу. Це може призвести до погіршення фінансового стану, зниження довіри вкладників та інвесторів, а також до потенційної загрози для стабільності всієї банківської системи.

Для мінімізації проблеми непрацюючих кредитів банкам необхідно застосовувати комплексний підхід. По-перше, банки мають посилити процедури оцінки кредитоспроможності позичальників та управління кредитними ризиками. Мова йде про ретельний аналіз фінансового стану та платоспроможності позичальників, моніторинг кредитних портфелів і

своєчасне виявлення потенційних проблем. По-друге, банкам слід розробити ефективні стратегії роботи з проблемними кредитами, включно з реструктуризацією заборгованості, стягненням застав і продажем проблемних активів. Це дасть змогу банкам відновити частину коштів і знизити навантаження на баланс.

Крім того, важливу роль у вирішенні проблеми непрацюючих кредитів відіграє державна підтримка. Уряд може сприяти створенню спеціалізованих інститутів для роботи з проблемними активами, таких як фонди проблемних активів або компанії з управління активами. Ці інститути можуть викуповувати непрацюючі кредити у банків, що дасть змогу очистити баланси банків і поліпшити їхній фінансовий стан. Держава також може розробити програми підтримки позичальників, які відчують тимчасові труднощі, наприклад, через субсидування процентних ставок або надання гарантій.

Зменшення кількості учасників на ринку банківських послуг в Україні є тривожною тенденцією, яка спостерігається протягом останніх років. Кількість банків в Україні стабільно скорочувалася з 75 у 2019 році до 62 станом на 1 липня 2024 року. Це свідчить про значні виклики та проблеми, з якими стикається банківський сектор країни (Рис. 3.3).

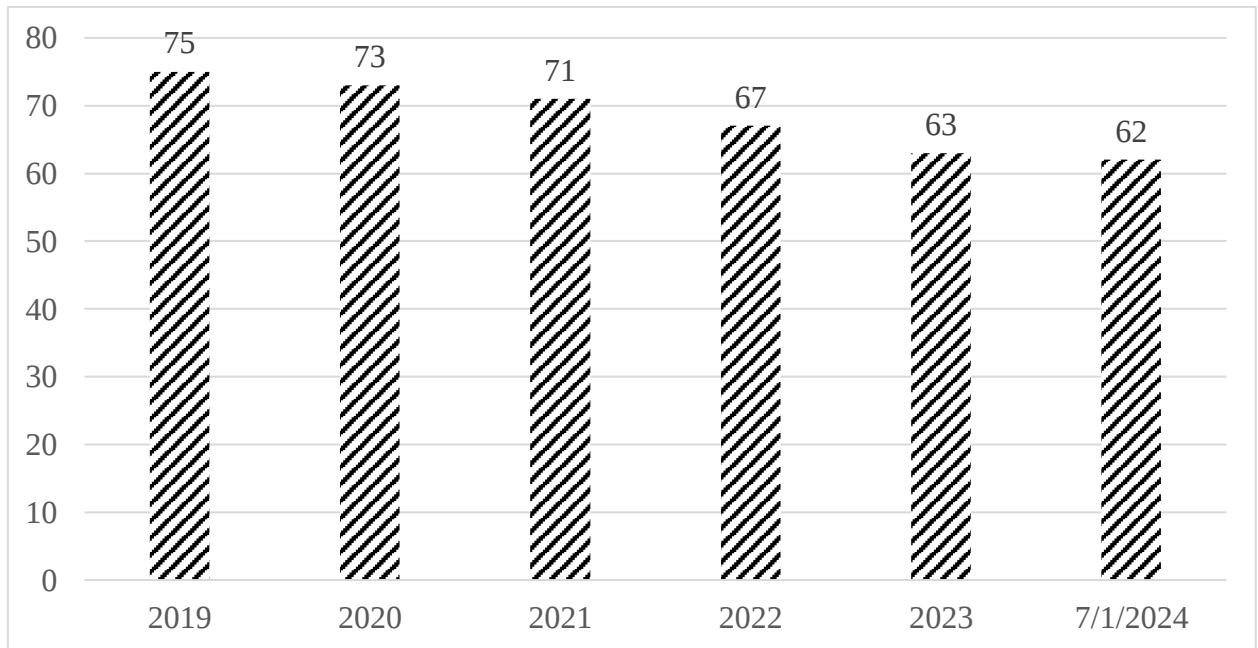

Рис. 3.3 Кількість банків в Україні у 2019-липні 2024 рр., од.

Джерело: складено автором на основі [27]

Економічна нестабільність та кризові явища, спричинені пандемією COVID-19 та війною, провокують таку тенденцію. Зменшення кількості учасників на банківському ринку має низку наслідків для економіки та суспільства. По-перше, це може призвести до зниження конкуренції та концентрації ринку в руках меншої кількості великих банків. Це, в свою чергу, може обмежити доступ до банківських послуг для певних верств населення та малого бізнесу, особливо в регіонах з меншою присутністю банків. По-друге, скорочення кількості банків може негативно вплинути на доступність фінансових послуг для населення. Менша кількість банків означає менше можливостей вибору та потенційно вищі ціни на банківські продукти.

Підводячи підсумок, зазначимо, що ринок банківських послуг в Україні стикається з серйозними викликами, такими як економічна невизначеність через війну, високі процентні ставки кредитування (що зменшує доступність кредитів) та значна частка непрацюючих кредитів, яка перевищує 40% у деяких великих банках. Депозитні продукти банків стають менш конкурентоспроможними порівняно з ОВДП, що призводить до відтоку депозитів та звуження ресурсної бази банків. Крім того, низький рівень фінансової грамотності населення гальмує розвиток ринку банківських послуг та знижує довіру до банківської системи.

3.2. Шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідна умова забезпечення ефективності банківської діяльності

Пропозиція щодо вдосконалення депозитної політики обґрунтована на прикладі АТКБ «Приватбанк» і полягає в підвищенні відсоткових ставок за вкладками з метою залучення більшого обсягу капіталу, який згодом може бути розміщений у державні боргові зобов'язання. Така стратегія дозволить банкам збільшити свої доходи та підвищити ефективність надання депозитних послуг.

Для обґрунтування доцільності запропонованих змін розглянемо розрахунок середньозваженої вартості вкладів у АТКБ «Приватбанк». У таблиці 3.1 представлено дані щодо складових депозитного портфеля банку за 2022 та 2023 роки, включаючи вартість залучення коштів у відсотках та абсолютні суми в мільярдах гривень.

Таблиця 3.1.

Розрахунок середньозваженої вартості вкладів у АТКБ «Приватбанк»

Складові депозитного портфеля	2022		2023	
	Вартість, %	Сума, млрд грн.	Вартість, %	Сума, млрд грн.
Поточні/карткові рахунки	0	359,55	1	458,83
Депозити юридичних осіб з фіксованим терміном	5	14,21	4	12,70
Депозити фізичних осіб з фіксованим терміном	6	90,51	13	77,31
Середнє	1,32	-	2,76	-

Джерело: складено автором на основі [42]

Аналізуючи динаміку показників, можна відзначити суттєве зростання вартості залучення коштів на поточних та карткових рахунках з 0% у 2022 році до 1% у 2023 році. Водночас спостерігається зменшення вартості депозитів юридичних осіб з фіксованим терміном з 5% до 4%. Найбільш значне підвищення вартості відбулося за депозитами фізичних осіб з фіксованим терміном – з 6% до 13%.

Чутливість (еластичність) обсягу депозитів до зміни середньої депозитної ставки в АТКБ «Приватбанк» за 2022-2023 роки демонструє наявність певних закономірностей. Середня прибутковість гривневих депозитів зросла з 1,32% у 2022 році до 2,76% у 2023 році, що відповідає абсолютному приросту (ΔP) на рівні 25,14%. Одночасно з цим спостерігається збільшення обсягу клієнтських депозитів на поточному рахунку з 464,26 млрд грн. до 548,84 млрд грн., тобто на 11,69% (ΔQ) (табл. 3.2).

Розрахунок чутливості (еластичності) обсягу депозиту до зміни
середньої депозитної ставки

Показник	2022	2023
Середня прибутковість гривневих депозитів, %	1,32	2,76
Обсяг клієнтських депозитів на поточному рахунку, млрд грн.	464,26	548,84
ΔQ	-	11,69
ΔP	-	25,14
Чутливість суми депозиту до зміни ставки	-	0,465

Джерело: складено автором на основі [42]

Розрахований показник чутливості суми депозиту до зміни ставки становить 0,465. Це означає, що при зростанні середньої депозитної ставки на 1% обсяг депозитів збільшується на 0,465%. Такий результат свідчить про наявність прямої залежності між зміною депозитної ставки та обсягом залучених депозитів, однак ця залежність є нееластичною.

Незважаючи на нееластичність попиту, підвищення середньої депозитної ставки з 1,32% до 2,76% призвело до суттєвого зростання обсягу залучених депозитів на 84,58 млрд грн. у абсолютному вимірі. Це підтверджує ефективність запропонованої зміни депозитної політики АТКБ «Приватбанк», спрямованої на збільшення ресурсної бази банку.

Представлені сценарії демонструють різні варіанти підвищення депозитної ставки та їх вплив на фінансові результати банку (табл. 3.3).

Найбільший чистий економічний результат досягається за сценарієм 7, який передбачає додаткове підвищення депозитної ставки на 7 відсоткових пунктів (в.п.), або на 253,64% відносно поточного рівня. За цим сценарієм обсяг депозитів зростає на 1392,11 млн грн., що дозволяє банку отримати додатковий фінансовий прибуток від інвестування цих коштів в облігації внутрішньої державної позики у розмірі 208,12 млн грн. Водночас додаткові

фінансові витрати через підвищення відсоткових ставок становлять 135,87 млн грн. У підсумку чистий економічний результат за сценарієм 7 дорівнює 72,25 млн грн., що є максимальним значенням серед усіх розглянутих варіантів.

Таблиця 3.3.

Розрахунок оптимального збільшення депозитної ставки для
максимізації фінансового прибутку банку

Показник	Додат- кове підви- щення депо- зитної ставки, в.п.	Від- носне збіль- шення ставки, %	Поточ- ний обсяг депо- зитів, млн грн.	Збіль- шення депо- зитів, млн грн.	Додат- ковий фінан- совий при- буток від інвес- тування цих коштів в ОВДП, млн грн.	Додат- кові фінан- сові вит- рати через підви- щення відсот- кових ставок, млн грн.	Чистий еконо- мічний результ- тат, млн грн.
Сценарій 1	1	36,23	548,84	198,87	29,73	7,48	22,25
Сценарій 2	2	72,47	548,84	397,75	59,46	18,93	40,53
Сценарій 3	3	108,70	548,84	596,62	89,19	34,36	54,83
Сценарій 4	4	144,94	548,84	795,49	118,93	53,77	65,15
Сценарій 5	5	181,17	548,84	994,36	148,66	77,16	71,50
Сценарій 6	6	217,41	548,84	1193,24	178,39	104,52	73,86
Сценарій 7	7	253,64	548,84	1392,11	208,12	135,87	72,25
Сценарій 8	8	289,88	548,84	1590,98	237,85	171,19	66,67
Сценарій 9	9	326,11	548,84	1789,86	267,58	210,48	57,10
Сценарій 10	10	362,35	548,84	1988,73	297,32	253,76	43,56
Сценарій 11	11	398,58	548,84	2187,60	327,05	301,01	26,04
Сценарій 12	12	434,82	548,84	2386,48	356,78	352,24	4,54
Сценарій 13	13	471,05	548,84	2585,35	386,51	407,44	-20,94

Джерело: складено автором

Варто зазначити, що зі збільшенням депозитної ставки спостерігається зростання обсягу залучених депозитів та додаткового фінансового прибутку від інвестування цих коштів в ОВДП. Однак темпи зростання додаткових фінансових витрат через підвищення відсоткових ставок випереджають темпи зростання доходів, що призводить до зменшення чистого економічного результату за сценаріями з вищими ставками.

Зокрема, за сценарієм 12, який передбачає підвищення депозитної ставки на 12 в.п. (434,82%), чистий економічний результат становить лише 4,54 млн грн., що свідчить про наближення до точки беззбитковості. А за сценарієм 13 (підвищення ставки на 13 в.п. або 471,05%) чистий економічний результат стає від'ємним і становить -20,94 млн грн., що вказує на недоцільність подальшого збільшення депозитної ставки.

Також доцільно звернути увагу і на удосконалення кредитних продуктів. Одним із важливих напрямків є співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, яка дозволяє залучати дешевші кредитні ресурси. Це сприятиме зниженню вартості кредитів для позичальників та підвищенню доступності фінансування для реального сектору економіки.

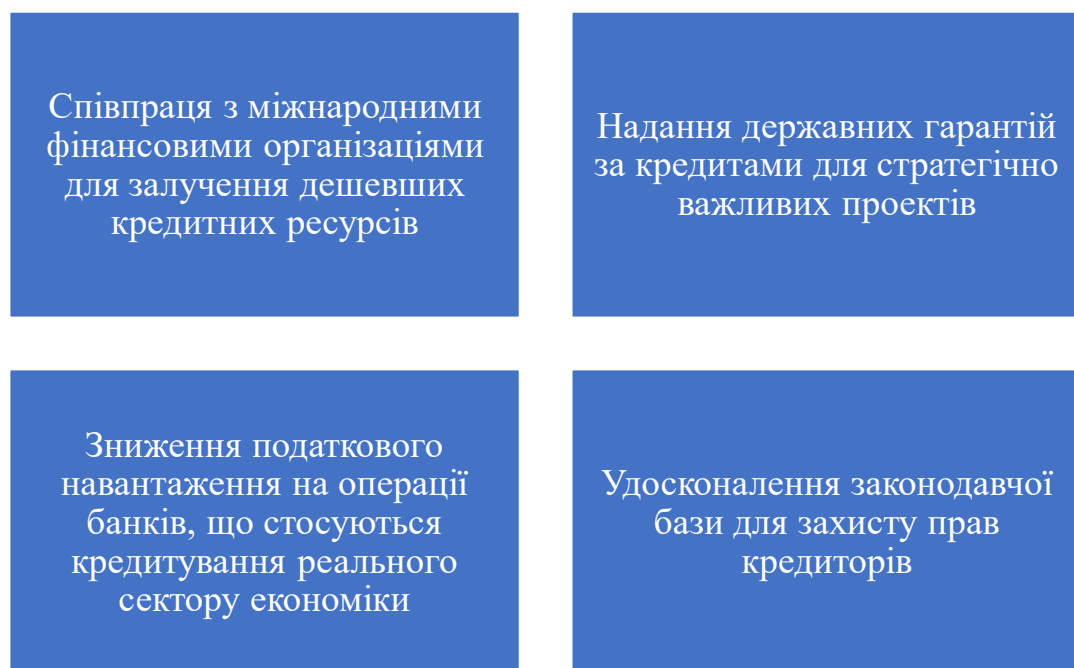

Рис. 3.4 Шляхи удосконалення кредитних банківських послуг як необхідна умова забезпечення ефективності банківської діяльності

Джерело: складено автором

Важливим аспектом є надання державних гарантій за кредитами для стратегічно важливих проектів. Зниження податкового навантаження на операції банків, що стосуються кредитування реального сектору економіки, є

ще одним дієвим інструментом стимулювання кредитної активності. Зменшення податкових зобов'язань дозволить банкам спрямувати вивільнені кошти на розширення кредитного портфеля та зниження відсоткових ставок за кредитами. Це сприятиме зростанню обсягів кредитування та підтримці розвитку бізнесу.

Підводячи підсумок, зазначимо, що підвищення депозитної ставки на 7 відсоткових пунктів (253,64%) за сценарієм 7 є оптимальним рішенням для максимізації фінансового прибутку АТКБ «Приватбанк», що забезпечує чистий економічний результат у розмірі 72,25 млн грн. Удосконалення кредитних послуг шляхом співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, надання державних гарантій за стратегічно важливими проектами, зниження податкового навантаження на кредитні операції та посилення захисту прав кредиторів сприятиме підвищенню ефективності банківської діяльності.

3.3. Покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій

Для забезпечення подальшого інноваційного розвитку банківського ринку послуг слід звернути увагу на зарубіжний досвід. У цьому контексті впровадження автоматичного особистого радника для управління коштами та вибору банківських послуг може суттєво підвищити конкурентоспроможність українських банків. Така інноваційна система здатна трансформувати взаємодію між банком і клієнтом, забезпечуючи персоналізований підхід та оптимізацію фінансових рішень.

З точки зору клієнта, автоматичний особистий радник пропонує зручний та ефективний спосіб управління фінансами. Система аналізує поведінку користувача, враховуючи його доходи, витрати та інвестиційні цілі. На основі цих даних радник генерує персоналізовані рекомендації щодо оптимального

розподілу коштів, вибору банківських продуктів та послуг, які найкраще відповідають потребам клієнта. Завдяки цьому користувач отримує змогу приймати зважені фінансові рішення, мінімізувати ризики та максимізувати потенційний дохід.

З точки зору банку, впровадження автоматичного особистого радника дозволяє глибше зрозуміти потреби та преференції клієнтів. Аналізуючи дані, зібрані системою, банк може виявляти тенденції та закономірності у фінансовій поведінці користувачів. Це дає можливість розробляти таргетовані маркетингові кампанії, пропонувати релевантні продукти та послуги, а також покращувати якість обслуговування клієнтів. Як результат, банк зможе підвищити лояльність існуючих клієнтів та залучити нових, що безпосередньо вплине на його конкурентоспроможність на ринку.

Крім того, автоматизація процесу консультування дозволяє банку оптимізувати операційні витрати. Зменшення потреби в персональних консультантах та автоматизація рутинних завдань призводять до скорочення витрат на персонал та підвищення ефективності роботи банку. Вивільнені ресурси можуть бути спрямовані на розвиток інших напрямків діяльності, таких як розробка інноваційних продуктів чи покращення якості обслуговування.

Варто зазначити, що успішне впровадження автоматичного особистого радника вимагає значних інвестицій у технології та інфраструктуру. Банк повинен забезпечити надійність, безпеку та конфіденційність даних клієнтів, а також розробити інтуїтивно зрозумілий та зручний інтерфейс користувача. Проте, незважаючи на початкові витрати, довгострокові переваги від впровадження такої системи можуть значно перевищити інвестиції.

Яскравим зарубіжним прикладом успішної реалізації автоматичного особистого радника є Erica від Bank of America. Ця система пропонує широкий спектр функцій, які покращують фінансове становище клієнтів та допомагають їм ефективно управляти своїми коштами.

Erica також надає можливість перегляду та обміну винагород в одному місці, що спрощує процес управління бонусними програмами та дозволяє клієнтам максимізувати свої переваги. Відстеження періодичних списань та збільшень допомагає користувачам контролювати свої витрати та уникати непередбачених змін у балансі.

Ще однією корисною функцією Erica є надсилання нагадувань про заплановані платежі. Це дозволяє клієнтам вчасно оплачувати рахунки та уникати штрафів за прострочення. Щотижневі оновлення щомісячних витрат надають користувачам чітке уявлення про їхні фінансові звички та допомагають планувати бюджет.

Erica також відображає залишки на всіх рахунках клієнта, що забезпечує комплексний огляд фінансового стану користувача. Можливість знаходити минулі транзакції за всіма рахунками спрощує процес аналізу витрат та доходів, дозволяючи клієнтам приймати зважені фінансові рішення.

Крім того, Erica надсилає сповіщення про важливі зміни в кредитному рейтингу клієнта через функцію Score Insights. Це дозволяє користувачам відстежувати свій кредитний рейтинг та вчасно реагувати на будь-які негативні зміни.

Завдяки широкому набору функцій та персоналізованому підходу, Erica суттєво покращує фінансове становище клієнтів Bank of America. Користувачі отримують змогу ефективно управляти своїми коштами, контролювати витрати, максимізувати переваги та приймати зважені фінансові рішення.

Досвід Bank of America з впровадження Erica демонструє, що автоматичний особистий радник може не лише підвищити конкурентоспроможність банку, але й принести відчутну користь клієнтам. Українські банки, які прагнуть зміцнити свої позиції на ринку та покращити якість обслуговування, можуть скористатися цим успішним прикладом та розробити власні системи автоматичного консультування, адаптовані до потреб вітчизняного споживача.

Враховуючи зарубіжний досвід, можна побудувати прогноз для українських банків, наприклад, АТКБ «Приватбанк» при використанні такого інструменту (Рис. 3.5).

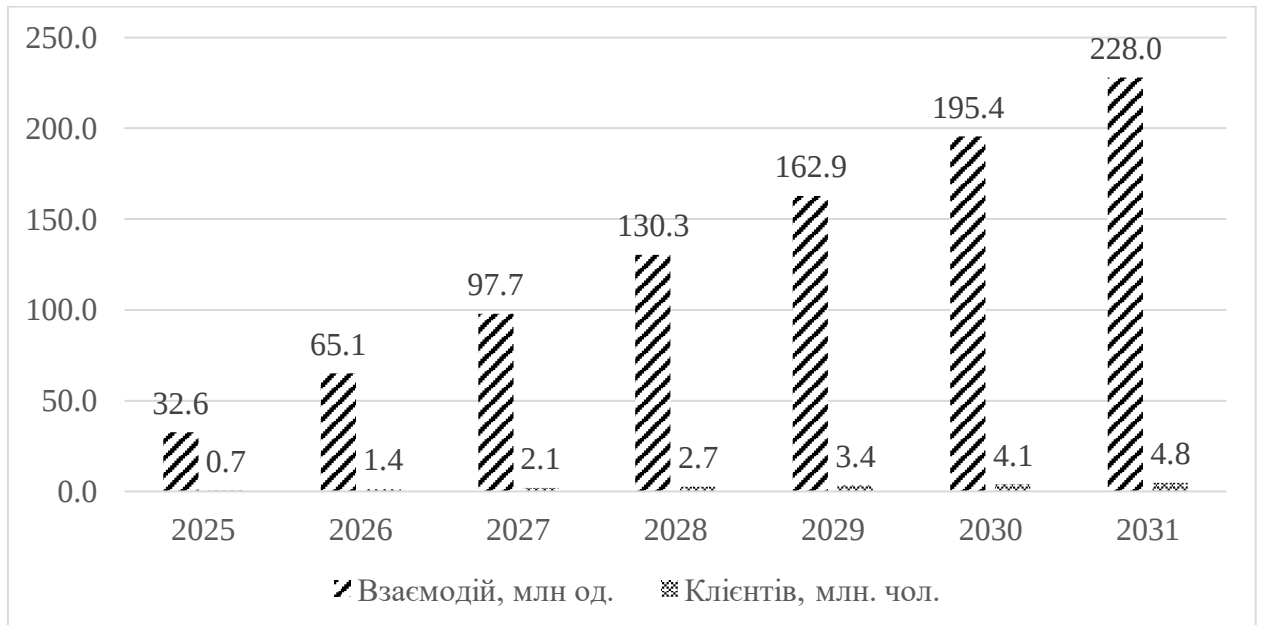

Рис. 3.5 Очікуваний ефект від реалізації заходу впровадження автоматичного особистого радника для управління коштами та вибору банківських послуг

Джерело: складено автором на основі [47]

Згідно з прогнозами кількість взаємодій з автоматичним особистим радником в українських банках зросте з 32,6 млн од. у 2025 році до 228,0 млн од. у 2031 році. Це свідчить про значне збільшення активності користувачів та їхню зацікавленість у використанні системи для управління фінансами. Зростання кількості взаємодій вказує на те, що клієнти будуть активно користуватися функціями автоматичного радника, такими як отримання сповіщень, перегляд балансу, аналіз витрат та доходів тощо.

Водночас, прогнозується суттєве збільшення кількості клієнтів, які будуть користуватися автоматичним особистим радником. У 2025 році очікується 0,7 млн. чол., які будуть використовувати систему, тоді як у 2031 році ця цифра зросте до 4,8 млн. чол. Такий приріст кількості користувачів свідчить про зростаючу популярність та довіру до автоматичного консультування серед клієнтів українських банків.

Варто зазначити, що наведені дані базуються на прикладі траєкторії розвитку Erica від Bank of America. Це означає, що при розрахунках враховувалися особливості американського ринку та специфіка роботи Bank of America. Проте, незважаючи на можливі відмінності між українським та американським банківськими секторами, ці дані можуть слугувати орієнтиром для українських банків при плануванні впровадження автоматичного особистого радника.

Зростання кількості взаємодій та клієнтів, які користуються автоматичним особистим радником, матиме позитивний вплив на діяльність українських банків. По-перше, це дозволить банкам покращити якість обслуговування та задовольнити потреби клієнтів у персоналізованому підході до управління фінансами. По-друге, збільшення активності користувачів та їхньої лояльності до банку призведе до зростання обсягів операцій та доходів банку. По-третє, автоматизація процесів консультування дозволить оптимізувати витрати на персонал та підвищити ефективність роботи банківських установ.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі обґрунтування шляхів удосконалення функціонування ринку банківських послуг в Україні сформульовано такі рекомендації:

- виділено основні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні. Процес ускладнюється низкою проблем, зокрема економічною нестабільністю, зумовленою війною, високими ставками за кредитами (що обмежує кредитування економіки), та значною часткою проблемних кредитів, яка в деяких банках сягає понад 40%. Конкурентоспроможність депозитних продуктів банків знижується на тлі привабливості ОВДП, що призводить до скорочення депозитної бази та обмеження ресурсів для кредитування.

Додатковим фактором, що стримує розвиток ринку, є недостатній рівень фінансової грамотності населення та недовіра до банківської системи;

- запропоновано шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідну умову забезпечення ефективності банківської діяльності. Збільшення депозитної ставки на 7 відсоткових пунктів дозволяє АТКБ «Приватбанк» отримати максимальний чистий економічний результат у 72,25 млн грн., що є оптимальним варіантом підвищення ефективності депозитної діяльності банку. Покращення кредитних послуг через залучення дешевших кредитних ресурсів від міжнародних фінансових організацій, надання державних гарантій за кредитами для пріоритетних проектів, зменшення податкового тягаря на кредитні операції та вдосконалення законодавчої бази для захисту прав кредиторів є необхідними умовами забезпечення ефективності банківської діяльності;

- обґрунтовано напрями покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій. Впровадження автоматичного особистого радника для управління коштами та вибору банківських послуг є перспективним напрямком розвитку для українських банків. Базуючись на прикладі траєкторії розвитку Erica від Bank of America, очікується зростання кількості взаємодій з 32,6 млн од. у 2025 році до 228,0 млн од. у 2031 році та збільшення кількості клієнтів, які користуються системою, з 0,7 млн. чол. у 2025 році до 4,8 млн. чол. у 2031 році. Такі показники свідчать про значний потенціал автоматичного консультування для покращення якості обслуговування, збільшення доходів та оптимізації витрат українських банків.

ВИСНОВКИ

У процесі вивчення організації та функціонування ринку банківських послуг в Україні сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. Розкрито сутність і значення ринку банківських послуг. Значення ринку банківських послуг виходить за межі суто економічних функцій, охоплюючи соціальні та інфраструктурні аспекти. Банки сприяють розвитку підприємництва, створенню робочих місць та підвищенню якості життя населення через надання кредитних та інших фінансових послуг. Вони також забезпечують функціонування платіжних систем, здійснюють розрахунково-касове обслуговування та впроваджують інноваційні технології, що підвищує ефективність та зручність здійснення транзакцій. Сам по собі ринок банківських послуг означає сукупність суб'єктів. А саме банків, НБУ та інфраструктури, що націлені на задоволенні фінансових потреб підприємств та громадян.

2. Охарактеризовано організаційно-правові засади функціонування ринку банківських послуг в Україні. Функціонування ринку банківських послуг в Україні базується на комплексній організаційно-правовій основі, яка регламентується законодавчими актами, положеннями НБУ та діяльністю інфраструктурних учасників. Центральний банк країни, Національний банк України, здійснює регулювання та нагляд за банківською системою, встановлює економічні нормативи та вимоги до банків, а також забезпечує стабільність гривні. Злагоджена співпраця регулятора, банківських установ з різними формами власності та інфраструктурних учасників ринку сприяє наданню надійних та якісних послуг клієнтам, захищає їхні інтереси та забезпечує стійкий розвиток банківського сектору України.

3. Виділено особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні. Особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні протягом 2019-2024 рр. полягають у поступовому відновленні кредитування, зростанні інвестиційної активності банків (вкладення в цінні папери та

довгострокові інвестиції сягнули 1449 млрд грн.) та зміцненні депозитної бази (обсяг депозитів фізичних осіб та суб'єктів господарювання станом на 1 липня 2024 року становив 1147 млрд грн. та 1351 млрд грн. відповідно). Волатильність процентних ставок за кредитами, зокрема зростання ставок у національній валюті до 22,0% у 2023 році, відображає вплив економічних умов та монетарної політики на функціонування банківської системи. Подальший розвиток ринку банківських послуг в Україні залежатиме від ефективності регулювання, здатності банків адаптуватися до викликів та забезпечення балансу між стимулюванням економічного зростання та підтримкою фінансової стабільності.

4. Проаналізовано діяльність АТКБ «Приватбанк» на ринку банківських послуг. АТКБ «Приватбанк» продемонстрував ефективність своєї стратегії на ринку банківських послуг. Кредитна діяльність банку характеризується диверсифікованим підходом, охоплюючи різні сегменти ринку, про що свідчить значна частка кредитів та дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом - 61,82% та кредитів малому та середньому бізнесу - 9,27% у кредитному портфелі в 2023 році. Структурні зміни депозитної бази банку на користь депозитів на вимогу, частка яких у 2023 році досягла 83,5% проти 16,5% строкових депозитів, вказують на пріоритезацію ліквідності та гнучкості з боку клієнтів.

5. Здійснено оцінку розвитку банківських інновацій в структурі банківських продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк». Зростання кількості користувачів Приват24 з 10,1 млн осіб у 2019 році до 13,5 млн осіб у 2023 році та високий відсоток клієнтів (74%), які використовують онлайн-банкінг, демонструють ефективність розвитку банківських інновацій у структурі продуктів і послуг АТКБ «Приватбанк». Значне збільшення обсягу безпосередніх операцій клієнтів за допомогою інтернету, зокрема переказів з карти на карту (приріст на 267,7%) та купівлі товарів і послуг (приріст на 85,1%) за період 2019-2022 рр., підтверджує успішність адаптації банку до потреб клієнтів у цифровому середовищі. Сильні позиції мобільного додатку

Приват24 на ринку, зокрема 6 місце за популярністю серед онлайн-додатків у категорії «Фінанси» та висока середня оцінка користувачів (4,9 з 5), свідчать про конкурентоспроможність та якість цифрових послуг банку станом на 2024 рік.

6. Виділено основні проблеми функціонування ринку банківських послуг в Україні. Ринок банківських послуг в Україні зіштовхується з комплексом проблем, серед яких - економічна невизначеність, спричинена війною, високі кредитні ставки (що знижують доступність кредитування), та суттєва частка непрацюючих кредитів, яка в окремих великих банках перевищує 40%. Депозитні продукти банків втрачають конкурентні позиції порівняно з ОВДП, що веде до відпливу депозитів та обмеження ресурсної бази банків. Ситуацію погіршує низький рівень фінансової грамотності населення, який гальмує розвиток ринку та підриває довіру до банківської системи.

7. Запропоновано шляхи удосконалення депозитних та кредитних банківських послуг як необхідну умову забезпечення ефективності банківської діяльності. Оптимізація депозитної політики на прикладі АТКБ «Приватбанк» шляхом підвищення ставки на 7 відсоткових пунктів забезпечує максимальний чистий економічний ефект у розмірі 72,25 млн грн., що є найкращим рішенням для підвищення прибутковості депозитної діяльності банку. Удосконалення кредитних послуг за рахунок співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями для здешевлення кредитних ресурсів, надання державних гарантій за кредитами для стратегічно важливих проектів, оптимізації податкового навантаження на кредитні операції та посилення законодавчого захисту прав кредиторів є ключовими факторами забезпечення ефективності банківської діяльності.

8. Обґрунтовано напрями покращення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій. Автоматичний особистий радник для управління фінансами та вибору банківських послуг може суттєво підвищити конкурентоспроможність

українських банків. Прогнозоване зростання кількості взаємодій з 32,6 млн од. у 2025 році до 228,0 млн од. у 2031 році та збільшення кількості користувачів з 0,7 млн. чол. у 2025 році до 4,8 млн. чол. у 2031 році, розраховані на основі траєкторії розвитку Erica від Bank of America, вказують на значний потенціал цієї інновації. Впровадження автоматичного радника дозволить українським банкам покращити якість обслуговування клієнтів, збільшити обсяги операцій та доходи, а також оптимізувати операційні витрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст.144
2. Другий рік повномасштабної війни: обсяги безготівкових розрахунків зростають. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/drugiy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-zrostayut> (дата перегляду: 15.09.2024).
3. Закон України «Про акціонерні товариства» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, N 50-51, ст.384
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 5-6, ст.30
5. Закон України «Про валюту і валютні операції» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), — 2018 р., № 30, стор. 5, стаття 239
6. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2014 р., / № 50-51 /, стор. 3250, стаття 2057
7. Закон України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 1, ст. 1
8. Закон України «Про іпотечні облигації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 16, ст.134
9. Закон України «Про Національний банк України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 29, ст.238
10. Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 32, ст.421

11. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 1, ст. 1
12. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 31, ст.268
13. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 15.09.2024).
14. Іванов С.В., Ганзюк С.М. Тенденції розвитку вітчизняного ринку банківських послуг. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. 2020. №1. С.67-75.
15. Іващук В.С. Стратегія розвитку ринку банківських послуг в Україні. Матеріали IX міжвузівської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми економіки, обліку та фінансів в Україні». 2020. С.99-101.
16. Інструкція НБУ «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах» // Офіційний вісник України від 02.01.2004 — 2003 р., № 51, том 1, стор. 316, стаття 2707, код акту 27159/2003
17. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» // Офіційний вісник України від 19.10.2001 — 2001 р., № 40, стор. 83, стаття 1813, код акту 20055/2001
18. Інтернет-банкінг у 2021. 5 фактів про поведінку користувачів від Media Systems. URL: https://media-systems.ua/news/2022-02-22_online_banking (дата перегляду: 15.09.2024).
19. Кількість активних клієнтів «Приват24» з початку повномасштабної війни зросла на 11%. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/05/14/105749013/> (дата перегляду: 15.09.2024).
20. Кількість користувачів Приват24 зросла до 15 млн осіб. URL: <https://finbalance.com.ua/news/kilkist-koristuvachiv-privat24-zroslo-do-15-mln-osib> (дата перегляду: 15.09.2024).

21. Коваленко В.В., Кулікова Є.О. Ринок банківських послуг Одещини та його вплив на розвиток територіальних громад. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. №9-10. С.298-299.

22. Марценюк О.В., Руда О.Л., Буяльська В.М. Тенденції ринку банківських послуг в умовах воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. Агросвіт. 2024. №6. С.134-142.

23. Монобанк. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.ftband.mono&hl=ru> (дата перегляду: 15.09.2024).

24. Об'єднані результатами. ПриватБанк Річний звіт 2023. URL: https://d2z9uwnt8eubh7.cloudfront.net/media/static_files/2023_Integrated_Report_PrivatBank.pdf (дата перегляду: 15.09.2024).

25. Оборотно-сальдовий баланс банків (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/files/stat/OSB_bank_2023-05-01.xlsx (дата перегляду: 15.09.2024).

26. Оборотно-сальдовий баланс. URL: https://static.privatbank.ua/files/Оборотно-сальдовий%20баланс%20банку%20АТ%20КБ%20ПРИВАТБАНК%20за%20с%20таном%20на%2001.05.2023.pdf?_gl=1*goqril*_ga*MTU4NDQxMjM1OS4xNjg1MDIzMDIz*_ga_C7N2L9YCYQ9*MTY4NjA4MjIwMy42LjEuMTY4NjA4MzMyNy42MC4wLjA (дата перегляду: 15.09.2024).

27. Основні показники діяльності банків України. URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Indicators_Banks_2024-08-01.xlsx (дата перегляду: 15.09.2024).

28. Положення НБУ «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03> (дата перегляду: 18.10.2019)

29. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках

України» // від 21.02.2018 № 14 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18#n659> (дата перегляду: 18.10.2019)

30. Постанова Правління НБУ «Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України» // Офіційний вісник України від 18.05.2009 — 2009 р., № 34, стор. 59, стаття 1174

31. Приват24. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.privatbank.ap24&hl=ru&pli=1> (дата перегляду: 15.09.2024).

32. Приватбанк: взяли і зробили. URL: <https://new.minfin.com.ua/ua/privatbank/godovoj-otchet-2020> (дата перегляду: 15.09.2024).

33. Процентні ставки за кредитами та депозитами. Цінні папери резидентів. Індекс ПФТС. URL: https://bank.gov.ua/files/4-Financial_markets.xlsx (дата перегляду: 15.09.2024).

34. Пшик Б., Грудзевич У. Удосконалення регулювання fintech на ринку банківських послуг в Україні. Економіка та суспільство. 2023. №54. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2794/2714> (дата перегляду: 16.09.2024).

35. Реверчук С.К., Творидло О.І. Особливості розвитку та державного регулювання ринку банківських послуг України в умовах цифровізації. Економічний простір. 2022. №179. С.12-18.

36. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток за травень-грудень 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2022-rik> (дата перегляду: 15.09.2024).

37. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2020 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2020-rik> (дата перегляду: 15.09.2024).

38. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2021 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2021-rik> (дата перегляду: 15.09.2024).

39. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, IV квартал 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-iv-kvartal-2023-roku> (дата перегляду: 15.09.2024).

40. Ромашко О., Савчин Л. Нефінансові корпорації на ринку банківських послуг. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. 2020. С.60-61.

41. Тимчак М.В., Король С.Ю. Функціонування та перспективи розвитку ринку банківських послуг в рамках банківської системи України: нормативно-управлінський аспект. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2023. №1 (61). С.161-165.

42. Фінансова звітність. URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost> (дата перегляду: 15.09.2024).

43. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% на початок 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата перегляду: 15.09.2024).

44. Шірінян Е.А., Шірінян Л.В. Ринок банківських послуг з позицій сучасної науки і законодавства. Облік і фінанси. 2023. №2 (100). С.111-121.

45. Янішевська А.В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в умовах війни. Наука в умовах воєнного стану: пошуки, проблеми, перспективи розвитку. 2023. С.57.

46. App Store. URL: <https://www.apple.com/app-store/> (дата перегляду: 15.09.2024).

47. BofA's Erica Surpasses 2 Billion Interactions, Helping 42 Million Clients Since Launch. URL: <https://newsroom.bankofamerica.com/content/newsroom/press->

releases/2024/04/bofa-s-erica-surpasses-2-billion-interactions--helping-42-millio.html (дата перегляду: 15.09.2024).